

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kertu Mölder

NOORTE OSALUS JA KAASAMINE NOORSOOTÖÖSSE MULGI VALLA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu MA

Pärnu 2018

Soovitan suunata kaitsmisele ..... (juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “.....” ..... a.

TÜ Pärnu kolledži ..... osakonna juhataja

..... (osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

..... (töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade noorsootööst.....	6
1.1. Noorsootöö olemus	6
1.2 Noorsootöö areng Euroopas	8
1.3. Noorsootöö Eestis	10
1.4. Noortepoliitika olemus Euroopas ja Eestis	15
1.5. Noorte osalus ja kaasamine otsustusprotsessidesse	18
1.6. Noorte sotsiaalne kaasatus ja tõrjutus	23
2. Uuring Mulgi valla noorte osalusest ja kaasamisest noorsootöösse	27
2.1. Ülevaade Mulgi vallast ja seal tehtavast noorsootööst	27
2.2 Uurimismeetod ja valim	29
2.3. Andmete analüüs, järeldused ja ettepanekud	32
2.3.1. Noorte arvamused noorsootööst ja nende elu puudutavatest küsimustest	32
2.3.2. Noorte vaba aja veetmine noortekeskuses	34
2.3.3. Noorte osalus noorsootöös	40
2.3.4 Sotsiaalne kaasatus ja tõrjutus ning noorsootöötajate osa selles.....	43
Kokkuvõte	46
Viidatud allikad.....	48
Lisad	57
Lisa 1. Küsimustik noortele	57
Lisa 2. Intervjuu poolstruktureeritud küsimused	61
Summary	62

SISSEJUHATUS

Tänapäeva ühiskonnas on mitmeid aktuaalseid valdkondi, üheks neist võime lugeda noored. Noored on sageli ühiskonnas tasandil, kus neid vaadatakse kui abitu ja hoolt vajava isiksustena. Noorte eest on vaja hoolt kanda, et toimiks noore sotsialiseerumine ja ühiskonda sulandumine mida omakorda on vaja ühiskonna jätkusuutlikuse tagamiseks.

Noorte sotsialiseerimiseks ning nende arengule kaasa aitamiseks peab ühiskond tagama erinevad võimalused osaluseks, et noored saaks katsetada, mis neile meeldib ja mis mitte ning selle läbi olla kaasatud ühiskonda. Noorele on kohustuslik omandada haridust koolis, seni kuni ta on 17-aastane. Noorele on kohustuslik konkreetse eani kool, kuid kooli kõrvalt on ka noorel palju vaba aega. Igal noored peaks olema võimalus otsustada, kuidas ta oma vaba aega sisustada soovib. See on üks noore põhiõigustest, mis peab olema igale inimesele tagatud.

Pärtel (2016) on leidnud, et noorte osalus ühiskonnas on vajalik ja see peaks olema väärtustatud ühiskonnas. On tähtis, et noor leiaks võimalused eneseteostuseks väljaspool formaalharidust, kus jääb võimalustest väheks. (Pärtel, 2016, lk 4) Ühiskonnas on noori, kes noorsootöös ei osale. Noored kas ei ole leidnud sobivat huviringi või ei ole piisavalt informeeritud, millised võimalused neil on. Noorte huviringides osalemine on tingitud suuresti sõpradega koosolemisest ehk kui sõber ei soovi huviringis osaleda siis otsustatakse, et ei osale ise ka. Vanemad vanuserühmad toovad noorsootöös mitteosalemise põhjuseks tööturul osalemise. (Pihor *et al.*, 2012, lk 13)

Lõputöö uurimisprobleem seisneb selles, et noorte kaasatus noorsootöösse on väike, kuna noored ise ei ole motiveeritud midagi algatama noortekeskuses. Tullakse kaasa

välja pakutud ideedega, kuid ise algusest lõpuni midagi teha või korraldada ei soovita. Probleem tuleneb Marina Kurilenko bakalaureusetööst „Noorte osalus ja kaasamine Narva näitel“, mis on tehtud aastal 2015.

Lõputöö eesmärk on analüüsida noorte osalust ja kaasatust noorsootöösse Mulgi vallas ning saadud tulemuste alusel teha ettepanekuid Abja Noortekeskusele, Karksi-Nuia Noortekeskusele ja Mõisaküla Noortekeskusele noorsootöö parendamiseks. Töö eesmärgist lähtuvad püstitati järgmine uurimisküsimus: Kuidas Mulgi valla noored osalevad noorsootöös?

Uurimisülesanded

- tutvuda noorte osaluse ja kaasatuse kohta käivate varasemate uuringute ja teadusartiklitega;
- kaardistada Abja Noortekeskuse, Karksi-Nuia Noortekeskuse ja Mõisaküla Noortekeskuse noorte võimalused vaba aja sisustamisel;
- selgitada noorte ja noorsootöötajate seisukohti osalemisest noorsootöös Mulgi vallas;
- teha järeldusi ja ettepanekuid Abja Noortekeskusele, Karksi-Nuia Noortekeskusele ja Mõisaküla Noortekeskusele noorsootöö parendamiseks.

Lõputöö koosneb kahest peatükist: teoreetilisest ja empiirilisest peatükist. Teoreetilises peatükis antakse ülevaade noorsootöö olemusest, arengust Euroopas. Räägitakse on noorsootööst Eestis ja noortepoliitikast. Käsitletakse noorte osalust ja kaasatust otsustusprotsessides ning sotsiaalset tõrjutust ja kaasatust. Töö empiiriline pool keskendub Mulgi vallas tehtavale noorsootööle ja selle põhjal tehtud uurimusele ja selle tulemustele.

Lõputöö autor tänab juhendajat Anu Aunapuud igakülgse toetuse eest, küsitluses osalenud Mulgi valla noori ja intervjuude läbi viimisel Mulgi valla noorsootöö spetsialiste.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE NOORSOOTÖÖST

1.1. Noorsootöö olemus

Igaüks otsib meist elus eneseteostust ning võimalust elada nii nagu ta ise soovib. Nii ka noored. Noortel on erinevad unistused mida nad tulevikus täita soovivad. Selleks, et noortel oleks võimalus oma unistusi täide viia on vaja haridust - olgu see koolist omandatud teadmised või igapäeva elust omandatud kogemused.

Noore arenemisel on oluline roll ühiskonnal, mis võiks toetada noorte üleminekut täiskasvanu ikka, aidates saada täisväärtuslikuks kodanikuühiskonna liikmeks (Pihor, Taru, & Batueva, 2012, lk 1). Noorsootöö põhiülesanne on anda noortele võimalus enda tulevik ise kujundada noori kaasates ja integreerides. Selleks, et kaasata kõiki noori peab noorsootöö tegevus kohalduma nii üksikisiku kui ühiskonna ja tööturu vajadustele. (Mairesse, 2009, lk 14-16)

Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistikust (2009) tuleneb, et noorsootöö hõlmab noorte osalusel toimuvat tegevust, mis on noortele otseselt suunatud ja mis on sotsiaalse, kultuurilise, hariduslase ja poliitilise eesmärgiga. Noorsootöö on kooliväline haridusvõimalus, mis põhineb mitteformaalsel haridusel ja vabatahtlikul osalusel. (Euroopa Liidu Nõukogu, 2009, lk 12) Noorsootöö kuulub nii sotsiaalhoolekandesse kui ka haridussüsteemi. Noorte valdkonnas tuleb tegeleda üha enam tööalase ettevalmistuse ja tööturule suunamisega. (Mairesse, 2009, lk 14-16)

Eristatakse kolme õppe vormi – formaalõpe, informaalne õpe ja mitteformaalne õpe. Formaallõpe toimub koolis ja on organiseeritud õppevorm, mida teostavad kvalifitseeritud õpetajad. Formaallõpe on kohustuslik noorele 17-aastaseks saamiseni. Informaalne õpe on õppevorm, kus tegevused pole eesmärgistatud ning toimuvad igapäevaelus, mille tulemused ei ole selgelt piiritletud. Mitteformaalset õpet rakendatakse sihilikult eesmärgiga arendada noort väljaspool formaalõpet, kus

eksisteerivad eesmärgid, kuid eeldab siiski vabatahtlikkusel põhinevat osalust. Mitteformaalset õpet viivad läbi nii spetsialistid, kui vabatahtlikud. (Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorum & Haridus-ja Teadusministeerium, 2014, lk 13)

Noorsootöö kui mitteformaalne õpe aitab kaasa noore isiksuse arenemisele kooli, kodu, meedia, eakaaslaste kaudu. Noorel on võimalus omandada kogemusi ja oskusi, et teha oma elus teadlikuid valikuid ja tulla toime igapäevaselt. (Pihor, Taru, & Batueva, 2012, lk 1) Noorsootöö on abiks isiksuseomaduste arendamisele. Vaba aja tegevustel on positiivne mõju enesehinnangule, eneseteadvusele, sotsiaalsetele oskustele, koostöö- ja juhtimisoskustele, adekvaatse käitumise oskusele, mõnuainete tarbimise teadlikkusele, akadeemilise jõudluse saavutamisele. (Durlak & Weissberg, 2007, lk 5)

Õppetöövälised tegevused koolis on noore positiivse arengu edendamiseks, kus noored omandavad ühiskonna väärtusi. Mitteformaalne õpe aitab noorel arendada oskusi, mis tulevad kasuks täiskasvanueas. Osalemine spordi-ja vabaõhu üritusel võib arendada oskust planeerida, teha paremaid otsuseid, arendada suhteid omavahel, suurendada empaatiavõimet, olla teadlik teistest kultuuridest ja austada inimesi erinevatest kultuuridest, tulla toime negatiivse survega ja lahendada konflikte rahulikult. Osalemine noorsootöö tegevustes võib anda noorele oskuse kontrollida end ja mõtestada oma tegevust. Noored saavad eduelamuse, et nad suudavad ületada väljakutseid ja neil on kõrgem enesehinnang. (Forneris, Camire, & Williamson, 2015, lk 48-52)

Kadi Ilvese (2013) sõnul on noorsootöö tegevused vabal ajal korraldatud tegevused, kus noor osaleb enda soovil. Noorte osalemist võib liigitada kaheks – huvihariduses ning avatud noorsootöös osalemine. Huvihariduses pakutakse organiseeritud tegevusi, kus noor arendab osaledes vajalikke oskusi. Avatud noorsootöö eelkõige soosib omaalgatust ja seal on vähem tingimusi kui huvihariduse õppes. Avatud noortekeskuses on noorel võimalik teha tegevusi, ilma kohustuseta jätkata tegevuste tegemist kuid siiski saavutada meisterlikkus. Avatud noortekeskus on koht, kus noored võivad ka puhata ja lõõgastuda peale koolipäeva. (Ilves, 2013, lk 96–98)

Tähtis osalemise vorm on vabatahtlik osalus, kus noored võtavad osa tegevustest omal soovil. Mida rohkem noor ise saab otsustada, seda motiveeritum ta on tegevuses

osalema. Tegevused peavad olema noorte jaoks tähenduslikud ja olulised. (Kiilakoski, 2015, lk 10)

Kahjuks pole noorsootöö kõigile noortele kättesaadav. Eestis jääb ligikaudu kümnendik noortest ilma huviharidusest, huvitegevusest ja noorsootööst. (Kirss & Batueva, 2011, lk 40) Põhjusteks, miks mõned noored ei osale on see, et ei osata valida suure valiku seest sobivat tegevust. Viimane kehtib just 7–11aastaste noorte puhul. 12-18aastased noored ei osale suuresti vaba aja puudumise tõttu, kuna koolist tuleneb palju kohustusi. Lisaks kurdavad selles vanuses noored, et neil pole piisavalt infot tegevuste kohta. Mitteoalemise põhjuseks võib olla ka asjaolu, et soovitakse osaleda sõbraga koos ning kui sõbrale ei meeldi tegevus siis ei soovita ise ka proovida. Üheks teguriks on ka fakt, et tegevus ei vasta noore ettekujutusele mille tagajärjel loobutakse. (Ilves, 2013, lk 103)

Formaalsel ja mitteformaalsel õppel on oluline roll noore arenemisel. Mõlemat õpet on vaja erinevate teadmiste ja oskuste omandamiseks, kuna need täiendavad üksteist. Noorsootöös osalemine ei ole noortele kohustuslik kuid see on soovituslik. Noorel on õigus teha enda valikuid ise saades abi perelt, koolist, noorsootöötajatelt ja sõpradelt.

1.2 Noorsootöö areng Euroopas

Noorsootöö arengu vajalikkus nagu igasuguse arengu vajadus võib tuleneda millegi pahupoolest, mis vajab parendamist. Iga noorsootöötaja ja noor üritab parandada seda puudujääki, mis tema silmis kõige halvemal järjel on, olgu selleks mõni oskus või isikuomadus. Noorsootöö arendamisel on vaja teha koostööd noorte, noorsootöötajate, poliitikute jt isikute vahel, kes igaüks saab anda enda panuse, et lõpptulemus oleks hea.

Noorsootöö on Euroopa riikides erinev. Ühine on see, et noorsootöö tavadid kujundatakse pidevalt ümber vastavalt ühiskonnas levinud ühiskondlikele suundumustele ja arengule. Noorsootöö arendamisega tegelevad poliitikud, teadlased, noorsootöötajad ja noored ise. (Coussée, 2010, lk 10) Euroopa tasandi võrdlusuuringus leiti, et ka noorsootöö definitsioon on riigiti erinev ning sellest tuleneb kaks noorsootöö eesmärki. Üheks eesmärgiks on tagada vaba aja veetmise võimalused soodustades sotsiaalseid, kultuurilisi, hariduslikke või poliitilisi kogemusi, et tõhustada noorte

isiklikku arengut ja teiseks eesmärgiks on pakkuda võimalusi sujuvamaks integratsiooniks noorukieast täiskasvanuikka. (Council of Europe, European Union, (n.d.), lk 17)

Noorsootöö ajalugu ei ole samuti ühtne, kuna erinevates riikides on erinevalt välja kujunenud noorsootöö. Kesk-Euroopa riikides hakkas noorsootöö kujunema 19. sajandi teises pooles. Inglismaal loodi kaks vanimat naiste organisatsiooni, milleks on „Noorte Naiste Kristlik Assotsatsioon“ mis asutati aastal 1855 ja „Tüdrukute Sõbralik Ühiskond“ mis asutati aastal 1852. (Coussée *et al.*, 2010, lk 16-19)

Noorsootöö ajalugu Euroopas on uurinud Filip Coussee (2010), kes toob välja neli noorsootöö tähendust. Nendeks on ennetav noorsootöö, noorteliikumised, sotsiaaltöö ja noorteliikumiste liitmine ning sotsiaaltööst ja noorteliikumistest välja arenenud sotsiaalne liikumine. Ennetav noorsootöö Itaalias sai alguse kuna muretseti töölisklassi laste olukorra pärast. Kaitsti noori ühiskonna eest, luues võimalused hariduseks ja vabaduseks, et ennetada noorte probleeme. Belgias muretseti keele marginaliseerumise pärast haridussüsteemis ja kasvava sekundariseerimise pärast ühiskonnas. Sõltumatuse väljendamiseks loodi liikumine nimega „Katoliiklike tudengite liikumine“ mis andis hoogu Euroopa riikides toimuvatele liikumistele. Noorsootööd käsitleti kahes valdkonnas – integratsiooni ja sõltumatusega sotsiaalses klassis ning integratsiooni ja sõltumatusega erinevates vanuseklassides. Põhja-Aafrikas leiti, et on vajalik suunata ja toetada noori täiskasvanuks saamise protsessis, luues võimalused vaba aja veetmiseks sidudes sotsiaaltöö ja noorsootöö algatused. Belgias muretseti ka ühiskonnas esineva moraalse vastutuse puudumise pärast, eriti töölisklassi hulgas. Sooviti suurendada ühiskondlikku vastutust, luues revolutsioonilise liikumise, mis tagaks paremad töötingimused. Ühiskonnas leiti, et sotsiaalsed küsimused on olulisemad kui noorsoo küsimused. (Coussée, 2010, lk 10-13)

Noorsootöö arendamiseks loodi 2001. aastal Euroopa Komisjoni Valge Raamat: uus hoog Euroopa noortele, mis on noorte probleemide lahendamiseks üldine lähenemisviis. Raamatus on sätestatud koostööraamistik, kus avatud koordineerimismeetod on kohandatud vastavalt noorte valdkonnale. Alates valge raamatu loomisest on arenenud seadused, strateegiad, tegevusplaanid, noorte osaluse, vabatahtliku töö ja kvaliteedi

standardid. Eesmärgiks on terviklik noorte sotsiaalne ja ametialane põimumine nii, et kõik noored saaksid ühiskonnas täielikult osaleda. 2005. aastal võeti kasutusele Euroopa noortepakt. Noortepakti eesmärk on suurendada noorte tööhõivet ja tagada haavatavate noorte sotsiaalne kaasatus selleks, et noored ei lahkuks koolist enneaegselt. Euroopa komisjon võttis 2007. aastal kohustuse edendada noorte sotsiaalset kaasatust ja professionaalset integreeritust julgustades nende iseseisvust ja aktiivset kodanikuõigust. (Mairesse, 2009, lk 14-15)

Noorsootööd on keeruline hinnata erinevate meetodite, eesmärkide ja ootuste tõttu. Uuringud on aga näidanud, et noorsootöö roll on oluline noorsooarengu protsessis. Erinevad uuringud kinnitavad, et noorte osalemine otsustusprotsessides ja oluliste isikuomaduste arendamine on omavahel seotud. (Morciano, Scardigno, & Manuti, 2014, lk 2)

Noorsootöö arengul ja ajalool ei ole täpset kronoloogiat, mis ühtiks kõikides Euroopa riikides. Noorsootöö erineb riigiti oma väärtuste ja põhimõtete poolest. Siiski on olemas Euroopa Liidu piires ühine lähenemisviis, mis aitab teha ühtselt noorsootööd. On olemas uuringuid, mis siiski kinnitavad noorsootöö tähtsust noore arengus, isegi kui tulemused ei ole silmnähtavad.

1.3. Noorsootöö Eestis

Eestis on noorte osalus ja noortepoliitika aktiivselt päevakorral. Selle üle arutletakse ja töötatakse välja arengukavasid, et noorsootööd Eesti piires arendada. Eestis on noortel palju võimalusi eneseteostuseks, olles näiteks vabatahtlik Eestis või välismaal. Panustada ühiskonda saavad kõik, kes vaid soovivad. Noored võivad panustada läbi noorsootöö tegevuste ja projektide.

Noorte vaba aja sisustamine tuli päevakorrale Eestis 19. sajandi keskpaigas, kus toimusid üliõpilasorganisatsioonid, kogudused, vabatahtlikud ühingud ja koolides tegutsevad rühmad. Noorsootöö areng iseseisvunud Eestis algas vabaharidustegevustest, alustasid organisatsioonid seltskondlikest ühingutest rahvaülikoolideni välja. Aeg edasi, tekkisid noorteühingud, näiteks skaudid ja gaidid, Noorte Punane Rist. Lisaks kujunesid

õpilasühingud. Arenes haridusministeerium kui institutsioon, kes korraldab noorsootööd. (Taru, Pilve, & Kaasik, 2015, lk 42-43)

Noorsootöö seaduse § 4 lõike 1 järgi „noorsootöö on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, tasemeharidus- ja tööväliselt tegutseda“. (Noorsootöö seadus, 2010)

Noorsootöö korraldamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest (Noorsootöö seadus, § 4, lõige 2, 2010):

- 1) noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsuste tegemisse;
- 2) tingimuste loomisel teadmiste ja oskuste omandamiseks lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest;
- 3) noorsootöö põhineb noorte osalusel ja vabal tahtel;
- 4) noorsootöö toetab noorte omaalgatust;
- 5) noorsootöös lähtutakse võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõttest.

Noortevaldkonna arengukavas on välja toodud, et soovitakse suurendada noorte kaasamist ja parendada valmidust tööle asumiseks. Lisaks soovitakse suurendada noorte aktiivse osaluse toetamist kogukonnas ja otsustes. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2013)

Noorsootöös on eraldi kaheksa valdkonda. Esimeseks on erinoorsootöö, mille käigus tegeletakse riskioludes elavate ja probleemkäitumisega noortega, kus luuakse noortele võimalus end aktiveerida ja suurendatakse noores motivatsiooni. Teiseks on noorte huvihariduse ja huvitegevuse juhendamine ja teadmiste ja oskuste omandamine valitud huvialal. Kolmandaks on noorte teavitamine, kus noor saab asjakohast informatsiooni talle vajalikust teabest. Neljandaks on noorte nõustamine, kus on tagatud noorele võimalus olla nõustatud, et teha teadlikuid valikuid oma elus. Viiendaks on noorsoo-uuringud, mis on mõeldud selleks, et noortevaldkonda edendada tehes uuringuid ja praktiseerides neid. (Haridus-ja Teadusministeerium, 2006, lk 23) Kuuendaks on noorsootööalane koolitus, mille tulemusel saab arendada noorsootööd ja selle tulemlikkust, andes edasi vajalikke hoiakuid, teadmisi ja oskusi. Seitsmendaks on

noorte tervistav ja arendav puhkus, et noortel oleks võimalik veeta aega võimalikult tervistavalt läbi projektide ja laagrite. Kaheksandaks on noorte töökasvatus, mis tõstab tööhõive valmidust ja valmistab ette tööturule sisenemiseks. Lisaks nimetatud kaheksale valdkonnale on tähtsal kohal ka rahvusvaheline noorsootöö ja noorte osalus. Rahvusvaheline noorsootöö tähendab noorte ja noorsootööspetsialistide koostööd omandamaks kogemusi ja võimalust õppida erinevaid kultuure. Noorte osalus on noortele võimaluste loomine otsustusprotsessides osalemiseks suurendades noortes motivatsiooni. (Haridus-ja Teadusministeerium, 2006, lk 24)

Noorsootöö seaduse § 3 lõige 1 järgi on “noorsootööasutus – ministeeriumi hallatav riigiasutus, valla või linna ametiasutus, valla või linna ametiasutuse hallatav asutus, eraõiguslik juriidiline isik või eraõigusliku juriidilise isiku ettevõtte, mille põhitegevuseks on noorsootöö korraldamine” (Noorsootöö seadus, 2010).

Noortekeskus on noorte jaoks koht, kus veeta enda vaba aega. 2011.aastal läbi viidud uuringus „Noorte osalemine noorsootöös“ selgusid põhjused, miks noortele meeldib noortekeskust külastada. Kõige olulisemaks põhjuseks on noortekeskuses toimuvate tegevuste meeldivus ja sõprade olemasolu tegevuste tegemisel. Noortele on oluline uute sõprade ja kogemuste saamine ning meeldivate tegevuste tegemine meeldivate juhendajate juhendamisel. Viimane faktor kehtib enim nooremate noorte huvitegevuse puhul. (Rämmer, 2011, lk 58)

Noorte jaoks on oluline, et noortekeskus pakuks huvitavaid tegevusi ja see oleks kohaks, kus saab kohtuda sõpradega. Noortele on oluline, et noortekeskuses on inimesi, sh täiskasvanuid kes on huvitatud noorte tegemistest ja kes neist hoolivad. Noortekeskuse külastamise põhjuseks on ka võimalus tegeleda millegi väljakutsuvaga saavutades edu. Noori motiveerib noortekeskust külastama hea õpikeskkond, võimalus sotsialiseeruda, veeta vaba aega, lõõgastuda ja omada juurdepääsu asjadele, mida kodus pole. Noored on motiveeritud külastama noortekeskust, kui seal pakutakse tegevusi, kus noortel ise on võimaldatud otsustada. (Geidne *et al.*, 2016, lk 976-980)

Steirman *et al* (2011) uuringust tuleneb, et noortekeskustes tegeletakse ka haavatavate gruppidega. Sinna hulka kuuluvad noored õigusrikkujad, noored kellel pole kodu,

koolikohustust eiravad ja ebasoodsas olukorras olevad noored. Lisaks tegeletakse noortega, kes kuuluvad vähemusrühmadesse. Olla haavatav võib tähendada olla sotsiaalselt tõrjutud ja olla asotsiaalne. (Steirman *et al.*, 2013, lk 73)

Noorsootöö peaks looma arengukeskkonna mis pakub noortele eneseavastamist, eneseteostust, arengu- ja osalusvõimalusi. Noorsootöö roll ühiskonnas on arendada noortes väärtusi, hoiakuid, mis võimaldavad osaleda ühiskonnas tööelu ja teistes sfäärides. Noorsootöö on formaalharidus süsteemi täiendav õpikeskkond. Noored on osa ühiskonnast ja võiksid osaleda ühiskondlikes protsessides. Noored on rühm, kellel on erinevad vajadused ja erinevad huvid. Seega on oluline luua keskkond, kus noored saaksid seista enda vajaduste eest ja kaitsta enda huve viies ellu muutusi ühiskonnas. Oluline on ka täiskasvanute roll noorte kaasamisel. Tihti on takistuseks ametnike puudulikud oskused ja hoiakud noortega suhtlemisel. Noorsootöö tegevused peaksid olema atraktiivsed, mis pakuksid noortele huvi uute oskuste õppimiseks või kodanikuaktiivsuseks. Meeldiva psühholoogilise sotsiaalse keskkonna pakkumine on noorsootöö põhiroll. (Taru, 2013, lk 36-40)

Beilmann *et al.* (2010) uuringu kohaselt peamiselt töötatakse 12-17aastaste vanuste noortega noortekeskuste siseselt. Noorsootöötajaid motiveerib noorsootööd tegema suuresti huvi valdkonna vastu ja võimalus suhelda noortega. Üldiselt ollakse rahul oma tööga kuid murekohaks noorsootöö valdkonnas peetakse rahaliste vahendite nappust. Noorsootöös on noorsootöötajate arvamusel oluline suhtlemisoskus ja loomingulisus. Noorsootöötaja peab olema tolerantne ja salliv. Noorsootöötajad ise peavad kõige olulisemaks oskuseks projektide kirjutamist ja noorte motiveerimist ja nende eestvedamist. (Beilmann *et al.*, 2010, lk 6-8) Noorsootöötajad ise leiavad, et noorsootöötaja peab olema loominguline, empaatiavõimega, hea stressi taluvusega, sõbralik, kohusetundlik, algatusvõimeline, aus ja siiras, püsiv, järjekindel (*Ibid*, lk 58).

Õppimise protsessi ja kindlate tulemuste ja eesmärkide saavutamine ei ole konkreetselt määratletav. Noorsootöös ei näe selgeid tulemusi. Noorsootöös juhendatakse, julgustatakse ja toetatakse noori. Noorsootöötaja üritab noores suurendada usaldust, pakkudes võimalust vastutada, esitades noorele väljakutseid, juhendada ja toetada noort ning kiita ja tunnustada. Selleks, et tekiks noore ja noorsootöötaja omavaheline usaldus

tuleb noorsootöötajal teada millised huvid noortel on, et omakorda pakkuda neile võimalusi ja väljakutseid. (Ord, 2014, lk 59-61)

Noorsootöötajat kui mõistet Eestis kindlat ei ole määratletud. Kutsekoja kutsestandartitena on välja toodud noorsootöötajate kutse kolm taset, nendeks on neljas, kuues ja seitsmes tase (Noorsootöötaja kutsestandart, 2017). Noorsootöötaja, kellel on neljas tase, tema tööülesanneteks on individuaalne töö noorte ja nende gruppidega, teha koostööd noorte, lapsevanemate, huvi- ja sidusgruppide ja erinevate valdkondade spetsialistidega, luua usalduslik suhe noorega ja seda hoida, luua tingimusi noorele omaalgatuseks ja vastutuse arenguks, viia ellu noorsootöö tegevusi ja vahendada noortefot, juhendada mitteformaalset õpet ja töötada meeskonnas, arengutegevuses, võrgustikutöös. Noorsootöötaja, kellel on kuues tase, tema tööülesanded kattuvad paljuski neljanda taseme noorsootöötajaga aga lisaks on tema ülesanne veel kaasata noori mitteformaalsesse õppesse, juhendada teiste noorsootöötajate, vabatahtlike ja praktikantide tööd, tegeleda noorsootöö korraldamise ja organisatsiooni juhtimisega ja arendada noorte valdkonda. Seitsmenda taseme noorsootöötaja tööülesandeks on arendada noorte valdkonda kohalikul ja riiklikul tasandil, juhtida noorsootöö asutust/organisatsiooni, juhendada teisi noorsootöötajaid, luua tingimused ja võimalused noorte valdkonna korraldamiseks ja arendamiseks igal tasandil, luua koostöövormid valdkonnas kui ka sidusvaldkondades, arendada võrgustikutööd, suhelda avalikkusega.

Beilmann *et al.* (2010) uurimust tuleneb, et enamikel noorsootöötajatel on ülikooliharidus. Vähe oli uurimuses osalejaid, kellel oli põhiharidus või kutseharidus. (Beilmann *et al.*, 2010, lk 21) Uuringu vastajatest 62% on omandanud teadmised noorsootööst Tallinna Pedagoogilise seminari noorsootöö/noorsootöötaja õppekavas, sellele järgneb populaarsuselt Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia huvijuhi-loovtegevuse õpetaja õppekava, Tartu Ülikooli Narva Kolledži noorsootöö õppekava ja Mainori Kõrgkooli noorsootöötaja õppekava. (*Ibid*, lk 109)

Noorsootööl on noorsootöötaja silmis mitmeid kasulikke väljundeid. Noorsootöötajad saavad noori suunata ja aidata „paremaks“ saada. Lisaks ärgitada osalema ühiskondlikkus elus. On oluline, et noorsootöötaja annab enda oskused edasi noorele.

Noorsootöö kasutab palju mitteformaalse õppe meetodeid. Noorte jaoks on tarvis olla paindlik, mõistev, salliv, avatud ja toetav. (Nugin & Taru, 2016, lk 112-117)

Beilmann *et al.* (2010) uuringust tuleneb, et noorsootöötajad tunnevad puudust uuestest erialastest metoodikatest, projekti kirjutamis ja juhtimisoskusest, oskusest eest vedada ja motiveerida noori, teada kuidas kriisisituatsioonis käituda, osata inglise keelt, tegeleda riskinoorte ja erivajadustega noortega, juhtida meeskonnatööd jt oskustest. (Beilmann *et al.*, 2010, lk 65)

Noorte vaba aja sisustamine algas 19.sajandi keskpaigas ning hiljem arenesid välja noorsootöö eesmärgid ja valdkonnad. Eestis pole noorsootööl määratletud rolli, mida ta peaks ühiskonnas pakkuma. Eestis tehakse noorsootööd noortekeskuste siseselt, kus noortel on koht kus olla ja vaba aega veeta. Puudub ka kindel noorsootöötaja definitsioon, kuid on teada, millised ülesandeid noorsootöötajad täidavad. Noorsootöötajal on oluline roll noorte arengul, just tema annab noorele edasi oskusi ja teadmisi.

1.4. Noortepoliitika olemus Euroopas ja Eestis

Poliitika on keeruline valdkond, millest on kujunenud ühiskonnale negatiivne arusaam. Nii Euroopas ja Eestis on kümnekond aastat sellega tegeletud. Noored ei pruugi olla poliitikast huvitatud, kuid siiski on kindel see, et noortepoliitikat läbi viia on vajalik. Noored saavad anda oma panuse noortepoliitika arendamisel käies valimas või näiteks osaledes osaluskogudes.

„Noortepoliitika – noore tegelikest vajadustest ja väljakutsetest lähtuv koordineeritud ja eesmärgikindel tegutsemine erinevates eluvaldkondades“ (Haridus-ja Teadusministeerium, 2006, lk 34). Noortepoliitika eesmärk on taotleda ühiskonna toetust noortele, kellel peaks olema võimalused ja toetus, et nad saaks positiivseid õpikogemusi hariduses, eneseteostuses. Noor peab saama võimaluse öelda oma sõna ja võtta vastutust, et arendada ühiskonna heaolu. (*Ibid*, lk 15)

„Noored inimesed on ressurss, mitte probleem“ on tuntud ütlus. Noortepoliitikale lähenetakse probleemipõhiselt. Läbi probleemipõhise poliitika saab vaadelda noori kas

haavatavatena ja abi vajavatena või pahanduste tekitajatena. Noored kui ressurss on väärtuslikud iseseisvad kodanikud. Noortepoliitika eesmärk on tagada kõikide noorte aktiivne osalus ühiskonnas võimaldades neil täiel määral oma potentsiaali kasutada. Samuti see toetab noorte elamisvõimalusi ning julgustab olla sõltumatu ja mõelda ka kriitiliselt. Noortepoliitika on suunatud kõikidele noortele eesmärgiga integreerida valitsuse ja noorte vahelist suhtlust. Noor kui ressurss, peab saama osaleda noorsootöö poliitika välja töötamises, kui ka selle rakendamises. Noortepoliitika peaks julgustama kõiki noori osalema, et edendada kodanikuühiskonna kujunemist. Noortel peaks olema võimalus kaasa rääkida, isegi kui nad ei kuulu noorteorganisatsiooni liikmete hulka. Kohalik omavalitsus saab noori kaasata koolisüsteemi või valitsuseväliste organisatsioonide kaudu. (Denstad, 2009, lk 17-18)

Euroopa Liidus on noorsootööl konkreetne ülesanne arendada ühiskonda, vältides noorte töötust ja koolist väljalangemist, vähendades sotsiaalset tõrjutust ja pakkudes noortele vaba aja veetmise võimalusi. Noortepoliitikas püütakse koordineerida noori mõjutavaid erinevaid valdkondi, tehes omavahel koostööd. Lahenduste leidmist ei saa taandada ainult poliitilistele otsustele. Selleks, et lahendada noorte osalemise, sotsiaalne kaasatuse, tõrjutuse ja noorte nõustamise probleeme on vaja teha koostööd erinevate valdkondade vahel. (Taru, 2013, lk 35-36)

Noorte integreerimine on ühiskonnas oluline ülesanne ning Euroopa Komisjon ja Euroopa Nõukogu on välja töötanud raamistiku, mille eesmärgiks on noori integreerida sotsiaalsel ja ametialasel tasandil (European Communities, 2009, lk 7). Aastal 2009 töötati välja Euroopa Liidu poolt Noorte strateegia – *Investing and Empowering*, eesti keeles „investeerimine ja mobiliseerimine“. Euroopa noortepoliitika mõtestab noorsootööd kui mitteformaalset õppeprotsessi, mis täiendab formaalset haridust eeldades, et see aitab ühiskonda täielikult integreerida. (Åkerström, Aytar, & Brunnberg, 2015, lk 139)

Noorte integreerimisel on oluline kaasata noori otsustusprotsessi. Noored kui kodanikuühiskonna aktiivsed liikmed suunavad ja motiveerivad eakaaslasi, loovad uusi ettevõtteid. Noored näevad probleeme enda seisukohalt ja neil on ideid kuidas olukorda parandada. Noorte toetus otsuste tegemisel võimaldab olla edukas poliitika elluviimisel.

(Denstad, 2009, lk 42) Noored usuvad, et osaledes poliitilises elus osaletakse ka kõige tähtsamal osalusvormis, kindlustades, et nad on ära kuulatud. (The Gallup Organization, 2007, lk 40-41)

Mõnikord võivad inimesed kahtluse alla seada noorte mentaliteedi. Arvatakse, et noor, kes pole täisealine pole ka valmis otsustama. Mõningad poliitikud ja valitsuse liikmed arvamusel, et noori tuleks ainult kuulata, kuid mitte nende arvamusega arvestada. (Denstad, 2009, lk 41) Noori tahetakse küll kaasata, kuid nende arvamusega ei arvestata. Noored leiavad, et osalemine on tähtis, kuid selleks, et osaleda tuleb olla ka kohal. (Morciano *et al.*, 2016, lk 312) Normid ja eeskirjad tekitavad noortele piiranguid ja negatiivset suhtumist ühiskonnas. Noori nähakse kui ebaküpsed ja saamatuid võrreldes täiskasvanutega. Ühiskonnas on arusaam, et noortel pole piisavalt teadmisi, kogemusi ja võimeid, et pakkuda ideid, lahendada kogukonna probleeme ja vastutada otsuste eest. (Lekies, Baker, & Baldini, 2009, lk 349-350)

Noortel peab olema võimalus osaleda noorte organisatsioonides, projektides, festivalidel. Noortel peab olema võimalus puhata, osaleda noorte põhistel algatusel kohaliku elu planeerimisel ja poliitika kujundamisel, kogukonna tegevuste korraldamisel ja aktivismil. Kahjuks on noortel ühiskonnas piiratud roll, kus osaletakse ühiskonna elus põhiliselt täiskasvanute kontrolli all. Noori peetakse nende teadmiste ja kogemuste puudumise tõttu võimetuks arendada väärtuslikke ideid, käsitleda kogukonna probleeme ja langetada otsuseid. (Lekies, 2009, lk 157-158)

Selleks, et noorte võimalusi osalemiseks suurendada on täiskasvanute roll vältida noorte näilist osalemist. Noorte ideid on vaja tunnustada, arutleda koos noorega ideede ja tegevuste asjakohasuse praktilisuse ja võimalike probleemide tekkimise üle. Täiskasvanute roll on seega kuulata noori ja nendega koos ideede üle arutleda. Noorte mõjuvõimu suurendamiseks peaks olema noortel ruum kus noored juhivad miskit võttes vastutust ja osaledes küsimustes, mis neid end puudutavad realselt. (Kohfeldt *et al.*, 2011, lk 34-36)

Noorte osalus on üks peamisi küsimusi, mida Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu edendab ja toetab noortepoliitika raames. Euroopa Komisjon peab noorte osalust ja

osalemist sotsiaalses ja poliitilises elus vajalikuks, et edendada Euroopa kodanikuühiskonda. (Morciano *et al.*, 2016, lk 304) Noorte osalust saab teostada noorte katusorganisatsioonide kaudu ja samuti ka mitte organiseeritud noorteorganisatsioonide kaudu. Kaasamise meetodeid on mitmeid, näiteks osalemise kohvikud, koosolekud, ürituste korraldamisse kaasamine. Noorteorganisatsioonid osalevad poliitikas peamiselt noortepoliitika nõukogu kaudu, mis on ministri nõuandev organ Haridus- ja Teadusministeerium. Samuti osaletakse otse ministeeriumis ja noortevaldkonnas tegutsevate organisatsioonides, kohalikul tasandil omavalitsustes ja noortenõukogus, maakonna tasandil maakonna noortekoolide kaudu, Koosolekutel hõlmatakse tööpuuduse, sotsiaalse tõrjutuse ja muid teemasid. Huvigrupid on kaasatud hea valitsemistava järgi. (Taru, 2013, lk 19)

Noortepoliitikas osalemine on vabatahtlik. Protsessis võivad osaleda kõik noored, isegi kui nad ei kuulu otseselt organisatsioonide liikmete hulka. Kahjuks on ühiskonnas negatiivne kuvand noorte osalusele. Sellega seoses on ka noortel raske enda ideid ellu viia kui puudub ühiskonna poolne toetus.

1.5. Noorte osalus ja kaasamine otsustusprotsessidesse

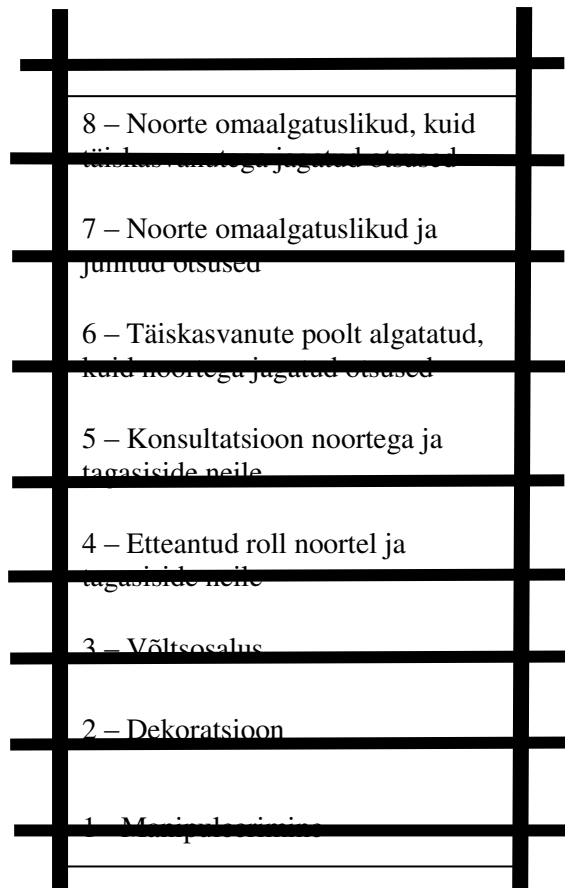
Nagu eelnevalt mainitud on noortele noorsootöös osalemine tähtis. Võimalus otsustada enda elu üle motiveerib noori väljendama oma soove nii kodus kui noorsootöös. Ühiskond saab noori kaasata otsustusprotsessi arendades seeläbi kodanikuaktiivsust lastel noortel otsustada, katsetada, andes neile vastutust. Selleks, et noored õpiksid läbi protsessi, peab neil olema reaalne võimalus osaleda.

Noorsootöö strateegia 2006-2013 on noorte osalust defineeritud kui noortele võimaluse andmist osaleda otsustamises, sealhulgas noori jõustades ja motiveerides (Haridus- ja Teadusministeerium, 2006, lk 24). Lisaks saab noorte osalust mõtestada kui aktiivset ja passiivset osalust. Aktiivses osaluses noored ise töötavad ja viivad otsuseid ellu ja passiivses osaluses noored osalevad täiskasvanute poolt väljapakutavates tegevustes. (*Ibid*, lk 34)

Selliiov (2017) uuringust tuleneb, et 2016. aastal osales avatud noortekeskuste töös üle 70000 noore, üldhariduskoolis huvitegevuses 74000 noort ja noorte ühingutes 14000 noort. Nende andmete põhjal võib arvata, et iga noor osaleb vähemalt ühes tegevuses. (Selliiov, 2017, lk 4)

Osalus on pigem positiivne ja väärtuslik kogemus, kus inimesed omandavad põhioskuseid ja enesekindlust. Enesekindlad noored, kellel on teadmised, suhtlusoskused ja juhtimisoskused tulevad paremini toime elus ja osalevad rohkem kui haavatavad ja raskesti kättesaadavad noored. (Head, 2011, lk 546)

Osaluse mõtestamiseks on Roger Hart (1992) välja töötanud redeli (Joonis 1), mille igal pulgal on eraldi tähendus. Kõige ülemine ehk 8. redelipulk tähistab noorte omaalgatust, kus täiskasvanud on kaasatud otsuste tegemisse ja kus täiskasvanud jagavad noortele elukogemusi. 7. redelipulk tähistab noorte omaalgatatud ja juhitud otsuseid, kus noored alustavad tegevust ja lõpetavad selle, täiskasvanutel on protsessis toetav roll. 6. redelipulk tähistab täiskasvanute väljamõeldud otsust, kuid lõpliku otsuse tegemisse on kaasatud noored. 5. redelipulk tähendab konsultatsiooni, kus noored panustavad otsuste tegemisse enda arvamuse välja ütlemisega. Täiskasvanute ülesanne selles rollis on noort teavitada nende panuse olulisusest ja lõpptulemusest. Neljas redelipulk on viiendale sarnane – nimelt noortele on antud roll ülesande näol, kus täiskasvanud kasutavad noorte pakutavat lahendust. 3. redelipulk tähistab võltsosalust, kus noorel on võimalus enda arvamust avaldada, kuid tema arvamusega ei arvestata. 2. redelipulk tähistab dekoratsiooni, kus täiskasvanud lahendavad probleeme, kuid noored on vaid näiliselt kaasatud lahendamisse, kus nende arvamus ei loe. Viimane ehk kõige alumine redelipulk tähistab manipuleerimist, kus täiskasvanud langetavad noorte eest otsuseid ja pakuvad ise välja lahendusi. (Hart, 1992, lk 11)

Joonis 1. Osaluse redel (autori koostatud).

Mitmes huvitegevusringis osalemine mõjutab noorte arengut positiivselt, see motiveerib noort ning on enesetõhus, arendab kohusetundlikkust ja avatust kogemustele. Mida tähenduslikum on noore jaoks õppeväline tegevus, seda rohkem mõjutab see noore arengut ja tulevikuväljavaateid. (Selliov, 2017, lk 4)

2012. aasta seisuga 91% noortest osaleb vähemalt ühes noorsootöö tegevuses. 50% on noori, kes osalevad kolmes või rohkemas huvitegevuses. Noorsootöös ei osale 9% noortest ning vanemas vanusegrupis 14%. Uuringutest selgub, et noored vanuses 10–18 eluaastat on kõige aktiivsemad noorsootöös osalemises. Kõige rohkem noori osaleb huvitegevuses ja huvihariduses – 87% 10–11-aastastest noortest, 85% 12–15-aastastest noortest ning 84% 16–18-aastastest noortest. 19–26 aastased noored ei osale enam

suuresti huvitegevuses, kuna nad omandavad töökogemust ja neid puudub vaba aeg. (Pihor, Taru & Batueva, 2012, lk 3)

On noori, kes ei saa osaleda huviringides rahaliste vahendite puudumise tõttu. On oluline, et kõik noored saaksid osaleda ning sellega seoses on vaja tagada ka vähemkindlustatud peredele vajalik toetus noore huviringi rahastuseks. Rahvusvahelised uuringud näitavad, et formaalharidusest ei piisa, kuid selleks, et väljaspool kooli osaleda peab olema pere sotsiaalmajanduslikult heal järjel. (Väli, 2013, lk 2)

Noortele on tähtis see, et neil on võimalus reaalselt osaleda, olla kaasatud otsuste tegemises mis puudutavad haridust ja tööd. Täiskasvanud ei saa noori osalema sundida, kuid nad võivad pakkuda noortele võimalusi ning neid ära kuulama. (Åkerström, Aytar & Brunnberg, 2015 , lk 143)

Valimistel hääletamine on poliitikas kõige populaarsem osalemise vorm, see kehtib ka noorte seas. Vastavalt uuringule, mis viidi läbi kaheksas Euroopa riigis siis 18-25-aastased noorte valimistel osalemine varieerus 43% -lt 95% -le. Lisaks kohalikul, riiklikul ja Euroopa Parlamendi valimistel hääletavad noored ka korralduslikel valimistel, nagu kooliõpilaste volikogu valimised, noorteorganisatsioonide juhatuse valimised, kaubandus liidu valimised. (Taru, 2010, lk 86)

Mati Taru uuringust (2010) selgub, et noorsootöö panustab koos teiste institutsioonidega noorte arengusse arendades teadmisi, oskusi, väärtusi, suhtumist, käitumismustreid ja harjumusi. Kaasa peaksid aitama noorte enda pere, kool, eakaaslased ja meedia. On väike protsent noori, kes ei löö kaasa mitte üheski tegevuses. Mitte osalenud noored toovad põhjenduseks sobiva tegevuse puudumine. Noored eelistavad juhendatud tegevust, näiteks sportimist, multimeediaga tegelemist ja käsitööd. Vähem pakuvad huvi tehnikaringid, esindusorganisatsioonides osalemine ja loodusringid. Populaarsed on spordi-, tantsu- ja lauluringid. Nii noored, kui lapsevanemad leiavad, et osalus on arendav. Noorsootöös osalemisest oodatakse vajalike oskuste õppimist ja positiivsete kogemuste saamist ning arendamist.

Noortekeskused püüavad luua tingimused igakülgseks arenguks mida juhitakse nii täiskasvanute, kui noorte endi poolt. (Taru, 2010, lk 194-197)

Noorteklubi pakub noortele võimalust aru saada sotsiaalsetest erinevustest. Noorteklubi võib olla noortele ruum, kus kogetakse kuhugi kuulumist koos teiste noortega arendades isiklikke kui ka ühiskondlikke narratiive. Noorteklubi külastamine on tähtis tõrjutud noorte jaoks sest seal keskkonnas on võimalik põgeneda igapäevaelu konfliktidest. (Nolas, 2012, lk 37- 38)

Noortele, kellel on sotsiaalsed probleemid peres on noortekeskus väga oluline paik, kuna noored kellel on palju õdesi–vendi saavad külastada noortekeskust, kus on neile on tagatud piisavalt isikliku ruumi (Geidne *et al.*, 2015, lk 1172). Noorsootööd saab teha professionaalsel või vabatahtlikul alusel. Kuna noorsootöös osalemine on vabatahtlik siis ka noorteklubides osalemine on vabatahtlik. Noored ise otsustavad, kas nad soovivad osaleda või mitte. (Kiilakoski & Kivijärvi, 2015, lk 47)

Noorte ütluste kohaselt soovitakse osaleda aruteludes, mis neid otseselt puudutavad. On oluline, et laps või noor on ära kuulatud. Lastekaitse Liidu uuring toetab väidet, et laste ja noorte kaasamiseks on vajalik laste ja noorte ning kohaliku omavalitsuse omavaheline koostöö. Enamike omavalitsuste uuringute kohaselt kaasab töösse ja aruteludesse nii põhikooli ealisi kui algkooli lapsi. Arvamuste küsimiseks jagatakse tavaliselt koolis, noortekeskustes jt asutustes küsimustikke. Enamik lastest kaasatakse kooli kaudu levitades informatsiooni Facebook vahendusel, koolis jt kanalites. (Lastekaitse Liit, 2013, lk 49-51)

Karu, Turk, Suvi, & Biin (2012a) uurimuse kokkuvõtte kohaselt on nii täiskasvanud kui lapsed nõus, et last tuleks kuulata ja tema arvamust küsida ja kuulata, eelkõige arvamust avaldada küsimuste puhul mis puudutavad last ennast. Paraku ei saa kõik lapsed neid puudutavates otsustes kaasa rääkida. Uuringus selgub, et 95% vastajatest saavad alati või sageli kaasa rääkida neid puudutavates otsustes. Räägitakse kaasa trennide ja ringide valikul, mida vaba ajaga teha, kuidas tuba sisustada, milliseid riideid kanda. (Karu *et al.*, 2012a, lk 19) Lisaks uurimuse kokkuvõttele toob samal aastal tehtud laste küsitluse aruande (Karu *et al.*, 2012b) ja kirjanduse ülevaate ja meetodi (Karu *et al.*, 2012c)

ülevaates välja, et noored saavad veel kaasa rääkida mida kodus süüa teha, kooli valikul või vahetusel, pere puhkuse planeerimisel, kodus reeglite kehtestamisel ja paljudel teistel asjaoludel veel. Lastekaitse Liidu uuringust (2013) tulenes, et 688st vastajast 67,3% on teadlik õigusest avaldada oma arvamust kohaliku elu korraldamisel. Lastekaitse Liidu järeluuringus, mis tehti aastal 2017 tulenes, et 63% noortest on teadlikud, kus ja kui palju nad võivad oma arvamust avaldada kohaliku elu korraldamisel.

Uuringud Eesti koolide raames tõestavad, et õpilased tähtsustavad enda osalust koolielu korraldusel. Enamus õpilasi soovib, et neilt küsitakse koolielu muutmise kohta arvamust. Kahjuks ainult 33% lastest ja noortest kinnitab, et kool on neid kaasanud koolielu korraldamisesse. Uuringutulemustest lähtuvad on koolile kasulik õpilasi kaasata osalema erinevatesse protsessidesse, kahjuks hetkel tehakse seda vähe. Kaasamine aitab tugevdada ühtekuuluvust ja näidata, et kõigil õpilastel on õigus avaldada oma arvamust ja õigus, et neid ka ära kuulatakse. (Lastekaitse Liit, 2014, lk 11-13)

Noori tuleb aktiveerida läbi võtmeprintsipi, milleks on dünaamika, tegelikud ootused, usalduslikkus, lähedus, jõustamine, emotsioon ja vahendus. Noored soovivad osaleda programmides ja tegevustes kui nad saavad aru, miks on seda vaja teha ja mis väärtus tegevusel on. Soovitakse saada isiklikku tulemit, kas siis kogemust või oskust mida nad saavad tulevikus kasutada. Oluline on saavutus ja see, et nad tunnevad end hästi tegevust tehes. (Enn *et al.*, 2011, lk 140-141,147)

Noorte osalusvorme on mitmeid, kus omandatakse vajalikud oskused ja omadused, et saavutada valitud osalusvormis pädevus. On ka noori, kes hoiduvad osalemisest ja ei osale näiteks noorsootöös ja selle tegevustes. Noortele on üldiselt oluline, et neid on kuulatud. Nad soovivad rääkida kaasa neid puudutavates otsustes nii koolis, kodus kui noorsootöös.

1.6. Noorte sotsiaalne kaasatus ja tõrjutus

Tänapäeval esineb tõrjutust noorte seas palju, sealhulgas ka koolikiusamist. Tihti peale on tõrjutuse põhjuseks millegi puudujääk. Noortele endile on tähtis olla kaasatud eakaaslaste poolt, et tunda end vajalikuna. Võimalus tunda end seltskonda sobivana tekitab noores kuuluvustunde.

Sotsiaalse kaasatuse ja tõrjutuse arengul täpne ajalugu puudub. Sotsiaalse tõrjutuse tähendus tuleneb sotsioloogiast. Üldiselt on kokku lepitud, et sotsiaalne tõrjutus pärineb aastast 1974 Prantsusmaalt. Hiljem 1980.aastal nimetati tõrjutud noori ka „kõrvaldatuks, välja heidetuks ühiskonnast“. Aastal 1994 leiti, et sotsiaalsest tõrjutusest tingituna kasvas töö puudus, hakati eristama vaeseid ja rikkaid inimesi ning selle tulemusel algas diskrimineerimine. (Edwards, 2010, lk 17-19)

NEET NOORED on noored vanuses 15-29 ja kes ei õpi, ei tööta ega osale ka mingisugustes väljaõpetes ja koolitustes. (NEET – not in education, employment or training). Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise fondi uuringu (2012) kohaselt on NEET noored liigitatud viieks kategooriaks, milleks on lühi- ja pikaajalised töötud, kättesaamatud noored, tegevusetud noored, parimate võimaluste otsijad ja vabatahtlikud. (Macherini *et al.*, 2012, lk 24)

Sotsiaalne kaasatus on pidev protsess, mis tagab vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse all kannatavate inimeste võimalused ja ressursid, et osaleda majanduslikus, sotsiaalses ja kultuurielus sealhulgas nautides elatustaset ja heaolu, nagu tavalised inimesed. See tagab suurema osalemise otsustusprotsessis, mis mõjutab nende elu ja juurdepääsu nende põhiõigustele. (Taru, 2013, lk 22)

Sotsiaalne kaasamine on osalusprotsess, kus noored ise peaks olema juhtpositsioonil, kus nad saavad ise otsustada oma elu üle. See eeldab ka seda, et professionaalid peavad küsima ka noortelt nende arvamust. Euroopa 2020 on Euroopa Liidu kasvu ja tööhõive strateegia, mille eesmärgiks on edendada tööhõivet, haridust, sotsiaalset kaasamist ja innovatsiooni aastaks 2020. (Taru, 2013, lk 24-25)

Sotsiaalne tõrjutus on poliitika, süsteemide, struktuuri, suhtumise ja käitumise kombinatsioon, mille tulemuseks on noorte kõrvale jäetus, välja jäetus või maha jäetus. Sotsiaalne tõrjutus on protsess, kus tõrjutud isikud surutakse ühiskonnast välja ja nad ei saa osaleda vaesuse või põhioskuste puudumise tõttu ja elukestva võimaluste või diskrimineerimise tõttu. Nendest omadustest tingituna noored ei tööta ja ei omandada haridust, samuti ei osale nad sotsiaalkogukonnas. Neil on piiratud juurdepääs võimule ja otsuseid tegevatele organitele. Sotsiaalne tõrjutus võib mõjuda negatiivselt elutingimuste, sotsiaalsetele, majanduslikule olukorrale mõjutades emotsionaalset ja-, tervislikku seisundit. Sotsiaalse tõrjutuse tunnusmärkideks võivad olla ebakindlus elutingimustes, poliitiline ja sotsiaalne eraldatus, võõrastamise tunne, ebatervislik eluviis. Noorsootöö ja noorte projektid saavad arendada sotsiaalselt tõrjutud noorte oskusi, motivatsiooni, vastupidavust, käitumist, hoiakuid ja maailmavaateid. (SALTO Inclusion Resource Centre, 2014, lk 11-15)

Sotsiaalne tõrjutus viitab sotsiaalse integratsiooni puudumisele perekonnas ja/või sotsiaalsete võrgustike puudumisele väljaspool perekonda, lisaks puudub kontroll materiaalsete vahendite üle. Tõrjutud inimestel on suutmatus osaleda ühiskonna sotsiaalses ja poliitilises elus. (Albert & Fahey, 2004, lk 19) Tõrjutud noored ei osale tavaliselt noorsootöö tegevustes. Isegi kui avatud noorsootöö pole kindlalt struktureeritud ja sobiks just tõrjutud noortele ei ole siiski noorsootöös osalemine lahendus. (Van de Walle, Coussee & Bouverne-De Bie, 2011, lk 220)

Proos (2010) uuringus selgub, et lapsed ei soovi oma probleemidega pöörduda koolis kellegi poole, eelkõige usaldatakse oma vanemaid. Kooli pedagoogide poole pöördub 10% õpilastest, klassijuhataja poole pöördatakse veelgi vähem. Lapsed ei soovi kooli poolset abi isiklike probleemide lahendamisel. (Proos & Pettai, 2010, lk 35-36)

Sotsiaalselt tõrjutuid noori on kõikjal, nad võivad olla töötud, koolist välja langenud või mõne muu probleemiga. Nad on ühiskonnas riskinoored, kellega tuleb tegeleda. Noored võivad osaleda poliitika kujundamises ise osaledes, kui ka olles kaasatud sidusrühmade kaudu. Noored saavad osaleda, kui nad organisatsiooni kuuluvad, kuid kui ka üritust korraldades näiteks noortekeskuse ürituse raames. Noorte sotsiaalse kaasatuse poliitikasse on kaasatud nii noored, kui ka noorteorganisatsioonid. Uue

noorsootöö ja noortepoliitika strateegia välja töötamiseks on kaasatud riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja kolmanda sektori organisatsioonid, sh noorteorganisatsioonid. (Taru, 2013, lk 19)

Noorte Tugila osa Eesti Noortegrantii tegevuskavast, kus soovitakse tagada võimalused töö kaotanud ja/või koolist lahkunud noortele, et naasta taas ühiskonnaellu. Nimetatud teenust pakutakse 15-26aastastele noortele võimaldades neile kvaliteetseid tööpakkumisi, võimalust jätkata õpingutega, sooritada õpipoisiõpet ja praktikat. (Kõiv, Paabort, & Eesti Avatud Noortekeskuste ühendus. 2017, lk 3)

Noorte perspektiivist on sotsiaalne kaasatus individuaalne eneseteostamine ühiskonnas läbi õppimise, tööhõive, vabatahtliku töö või mõne muu osalemise vormi läbi. Tänapäeva ühiskonnas on noored need, kes arendavad ühiskonda. Vähemate võimalustega noorte jaoks on tähtis takistuste murdmine, et omada sotsiaalseid õigusi ning elada täisväärtusliku ühiskonna liikmena. Selleks, et sotsiaalset kaasatust mõista ja edendada tuleb mõista sotsiaalset tõrjutust. Sotsiaalne tõrjutus mõjutab majanduslikku, poliitilist, kultuurilist ja sotsiaalset eluvaldkonda. Tegureid nagu sugu, tervis, rahvus, religioosne kuuluvus ja seksuaalne orientatsioon võib sotsiaalset integratsiooni võimaldada aga ka piirata. (Kovacheva, n.d. lk 2-3)

Sotsiaalne kaasatus on sotsiaalse tõrjutuse vastand. Kui sotsiaalne kaasatus on inimese kuulumine kuhugi siis tõrjutus tähendab välja heidetust. Noor, kes kogeb tõrjutust võib saada abi „Tugila programmist“. Tugila aitab nii NEET noori kui tõrjutud noori, kes vajaksid abi.

2. UURING MULGI VALLA NOORTE OSALUSEST JA KAASAMISEST NOORSOOTÖÖSSE

2.1. Ülevaade Mulgi vallast ja seal tehtavast noorsootööst

Mulgi vald moodustus aastal 2017 kui liitusid Karksi-, Abja-, Halliste vald ja Mõisaküla linn (Küngas, Taluste, & Viks, 2017, lk 1). Mulgi vallas on neli kooli, milleks on August Kitzbergi nimeline Gümnaasium, Abja Gümnaasium, Halliste Põhikool ja Mõisaküla kooli, millest kaks on keskkoolid ja kaks põhikoolid (HaridusSILM, *s.a*). Mulgi vallas on kolm noortekeskust, milleks on Karksi-Nuia Noortekeskus, Abja Noortekeskus ja Mõisaküla Noortekeskus (I.Orav, suuline vestlus, 9.03.2018).

Mulgi vallas Karksi piirkonnas on kolm huvikooli, milleks on Karksi-Nuia Muusikakool, Karksi-Nuia Spordikool ja Hülle Haabi Karksi noorte kunstistuudio. Karksi-Nuias on noortele huviringe 33. Mulgi vallas Abja piirkonnas on huvikooliks Abja Muusikakool. Abja-Paluoja on noortele pakutavaid huviringe kokku 28. On huviringe mida pakutakse mõlemas piirkonnas nii noorematele kui vanematele noortele kuid huviringide lugemisel on siiski arvestatud ringe ühekordselt. Mulgi vallas Halliste piirkonnas ja Mõisaküla linnas huvikoole ei ole. Huviringe Halliste piirkonnas on kuus, Halliste piirkonnas on huviringe üheksa, mis tegutsevad nii Kaarlis kui ka Hallistes (I. Orav, Rääbus. L, Õigus. K, Tatar. D, suuline vestlus, 03.03.2018- 18.03.2018).

Mulgi vallas pakutakse järgmiseid huviringe: rahvatants, show-tants, tänava-tants, kunstiring, keraamikaring, käsitööring, meisterdamisring, kodundusring, kokandusring, mudilaskoor, lastekoor, noortekoor, poistekoor, poiste ansambel, muusikaring, kitarriring, torupilliring, ukuleele ring, meediaring, loomeriing, kirjandusring, sõnakunstiring, muinasjuturing, inglise keele ring, animatsiooniring, tehnikaring, elektroonikaring, robotikaring, võrriring, teadusring, arvutiring, tai-boks, jalgpalli trenn, võrkpalli trenn, korvpalli trenn, ujumistrenn, kergejõustiku trenn, sportmängude

ring, eluõppe õpituba ja disc-golfi ring (I. Orav, Rääbus. L, Õigus. K, Tatar. D, suuline vestlus, 03.03.2018- 18.03.2018).

Haridussilma andmetel on August Kitzbergi nimelises Gümnaasiumis, Abja Gümnaasiumis, Halliste Põhikoolis ja Mõisaküla koolis 2017/18 õppeaasta alguses 12-18aastaseid noori 348 (HaridusSILM, *s.a.*).

Karksi-Nuia Noortekeskust külastas 2017. aasta jooksul 6600 noort. Noortekeskus on avatud tööpäeviti kell 12.00 kuni 19.00. Töötajaid on noortekeskuses kolm – noortekeskuse juhataja, noorsootöötaja ja puhastusteenindaja, lisaks ringijuhendajad. Karksi-Nuia Noortekeskuses on võimalik õppida trumme, käia loovusringis, show-tantsus, kodundusringis. Noortekeskuses tegutseb aktiivgrupp. Võimalik on mängida lauamänge, xbox-is, playstationis, sõita ratastega, mängida lauajalgpalli, lauatennist, piljardit. Karksi-Nuia Noortekeskus osales 2017.aastal ANK projektis „Loodusega sõbraks“, KOV koostööprojektis ja huvihariduse ja huvitegevuse kavas. Korraldati erinevaid üritusi nagu Move Your Body, Tunnustamise Gala, Beach Party, moto orienteerumine. Toimus Liis Leetma meigikoolitus, ettevõtlike noorte päev, väituskubi, meedialaager, vastlapäev, sõbrapäev, munadepüha, lastekaitsepäev, volbripäev, halloween, Karksi vald 25. Korraldati disc-golfi turniiri, lauajalgpalli ja piljardi turniiri. Osaleti jõulukuuskede kaunistamisel ja talgutel „Teeme ära“. Väljasõidud toimusid Rootsi, Tartu ja teistesse noortekeskustesse. (I. Orav, suuline vestlus, 09.03.2018)

Abja Noortekeskuses viibis noori 2017.a 8600. Noortekeskus on avatud tööpäeviti kell 12.00-19.00. Töötajaid on noortekeskuses kaks – noortekeskuse juhataja ja noorsootöötaja, lisaks ringijuhendajad. Abja Noortekeskuses on võimalik kasutada laulustuudiot, käia torupilliringis, keraamikaringis, loovusringis ja kokandusringis. Noortele meeldib väga Abja Noortekeskuses mängida kaardimänge ja lauamänge. Abja Noortekeskus osales 2017.aastal projektis „Tõrjutuseriskis noorte kaasamine ja noorte töövalmiduse parandamine“, „Kas hundil on pojad või kutsikad?“. Abja noortekeskus osaleb noortega Abja suvepäevade korraldamisel ja moto orienteerumisel Soomaal, lisaks mööbli restaureerimise töötoas. Ise viidi läbi üritused nagu Päev metsas, Öö noortekas, kino ja pannkoogi päev, lauatennise ja disc-golfi turniir, piljardi võistlus, noorte disko, nutiviktoriin, kinopäev, laste vabariik, jalgrattamatk, grillfestival,

lauamängude päev ja õhtu. Tähistati noortekeskuses jõulupäeva, kadripäeva, mardipäeva, isadepäeva, lastekaitsepäeva, vastlapäeva ja Abja Noortekeskuse sünnipäeva. Koos Karksi-Nuia noortega osaleti projektis „Ühine matk loodusesse“ ja korraldati võrgupidu. Suvel viidi läbi õpilasmalev. Väljasõidul käidi Teeviidal, lisaks käisid noored uisutamas Viljandi Jäähallis, kinos ja paintballi mängimas (L. Rääbus, suuline vestlus, 08.03.2018)

Mõisaküla Noortekeskust külastas 2017.aastal 3658 noort. Maja on avatud kell 17.00-21.00. Töötajaid on noortekeskuses kaks – noortekeskuse juhataja ja noorsootöötaja. Lisaks huviringidele, mis on kodundusring, kokandusring, eluõppe õpituba ja disc-golfi ring saavad noored mängida wii-d, xboxi, lauamänge, õuemänge, teha trenni ja kasutada spordi- ja jõusaali. Projekti raames võeti osa südamenädalast, osaleti „Teeme ära“ talgutel ja toetati „Mõisaküla Fight“ taiboksiturniiri, kus peakorraldaja oli üks noortest. Eesti Avatud Noortekeskust Ühenduse projekti raames hangiti Xbox mängukonsool, mängud ja televiisor, Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) raames saadi rahastus „Mõisaküla noortekroonika 2016“ fotoraamatuks, KÜSK raames arendati ka disc-golfi väljakut. Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet rahastas tervisespordipargi loomist ja Eesti Noorsootöö Keskuse raames parandati tõrjutusriskis noorte kaasamist ja tööhõivevalmidust (K. Õigus, suuline vestlus, 13.03.2018)

2.2 Uurimismeetod ja valim

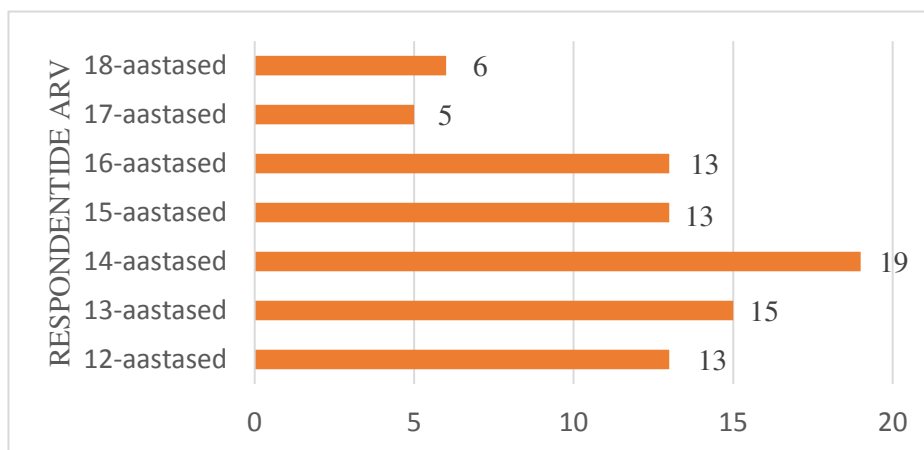
Autor kasutas andmete kogumiseks kombineeritult kvalitatiiv-kvantitatiiv uurimis meetodit, kus kasutatud on triangulatsiooni, et koguda mitmekordseid andmeid, et rikastada uurimustöö tulemusi (Cohen, 2007, lk 141). Kvantitatiivset uurimisviisi kasutades uuritakse pigem üldisi näitajaid ja kogutakse arvandmeid. Üheks andmekogumis meetodiks on küsimustik, mis annab nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid andmeid, kuna küsitakse nii avatuid kui ka suletuid küsimusi. (Õunapuu, 2014, lk 54)

Küsimustiku valimiks olid noored vanuses 12-18 eluaastat ehk varajane murdeiga. Varajases murdeas domineerib mehaaniline mälu, kujunevad välja väärtussüsteemid ning püsivad huvid. Hilisemas murdeas soovib noor olla rohkem iseseisev ja soovib

end maksma panna. Noor soovib tegutseda, isegi kui tegu ei vasta ühiskonna heakskiidule, suurenevad vajadused ja soovid, mida ei pruugi alati saada rahuldatud. (Bachmann & Maruste, 2008, lk 31)

Küsimustik saadeti Mulgi valla koolide direktoritele, kes suunasid õpilasi küsimustikule vastama arvuti tundides. Küsimustikku jagati koolides ka õppesüsteemis, et noored ise saaksid vabal ajal vastata küsimustikule. Lisaks sellele kaasasid Mulgi valla noorsootöötajad noortekeskustes noori täitma küsimustikku.

Küsimustikku täideti 5.03.2018-16.03.2018 vahemikus, millele vastas 103 noort. Kahjuks klassides vastamise käigus koguti ka 11.aastaste ja 19.aastaste vastuseid. Neid uurimustöös ei ole arvestatud seega koguti kvantitatiivseid andmeid küsimustikuna 84 noorelt, neist 53 olid naissoost ja 31 meessoost. Joonisel 2 on välja toodud küsimustikule vastajate arv vanuselises lõikes.

Joonis 2. Respondentide arv vanuselises lõikes (autori koostatud).

Kõige rohkem saadi vastuseid August Kitzbergi nimelisest Gümnaasiumist, kus koguti 59 vastust, Abja Gümnaasiumi õpilastest vastas 13 noort, Mõisakülalt üheksa noort ja Hallistest kolm noort. Küsimustiku küsimused on välja toodud lisas 1. Noored pidid vastama kahekümnele kohustuslikule küsimusele ja kolmele vabatahtlikule küsimusele – kokku kahekümne kolmele küsimusele, lisaks küsimustele, mis puudutasid sugu, vanust ja kooli. Küsimustik oli anonüümne. Esines nii suletuid kui avatud küsimusi, sai valida nii mitme kui ka ühe variandi vahel. Mõne küsimuse puhul said noored ka lisada

enda arvamuse. Suletud küsimuste vastamine oli noortele meelepärane kuid avatud küsimuste puhul ei soovitud pikalt vastata.

Kvantitatiivseid andmeid analüüsitakse kirjeldava statistika abil, kus saab organiseerida andmeid ja anda neist ülevaade. Kirjeldava statistika abil kirjeldatakse vastuseid ja kujutatakse neid tabelite ja graafikutena. Illustreeritud tabelite ja joonistena ei saa esitada küsimustiku kõiki vastuseid. Küsimustikus esineb ka vastuseid, mida pole võimalik kujutada vaid on võimalik tekstina kirjeldada. (Õunapuu, 2014, lk 184) Omakorda analüüsitakse andmeid MS Excel programmis.

Kvalitatiivsete andmete saamise meetodiks on autor valinud intervjuu kuna intervjuu võimaldab uurida erinevaid valdkondi ja teemasid põhjalikumalt kui vaatlus või küsimustik. (Õunapuu, 2014, lk 170) Autor intervjueeris ekspertintervjuuna Abja Noortekeskuse juhatajat ning noorsootöötajat, Karksi-Nuia Noortekeskuse, Mõisaküla Noortekeskuse juhatajat ja Halliste ja Kaarli Rahvamaja juhatajat kasutades poolstruktureeritud intervjuud. Lisas 2 on autor esitanud algsed ettevalmistatud intervjuu küsimused.

Intervjuud viidi läbi perioodil 26.02.2018 kuni 1.03.2018. Intervjuud toimusid Karksi-Nuia Noortekeskuses, Abja Noortekeskuses, Mõisaküla Noortekeskuses ja Kaarli Rahvamajas. Intervjuude pikkus varieerus 10-25 minuti vahel ja kokku osales viis inimest, kellest kolm olid noortekeskuse juhatajat, üks noorsootöötaja ja üks erinevate piirkondade rahvamaja juhataja, kelle tööülesandeks on lisaks teistele ametijuhendist tulenevatele ülesannetele noorsootöö korraldamine. Kuna Mulgi vallas on kuus noorsootöötajat, kellelt üks on töö autor on võimalik intervjueerida vaid viite noorsootööspetsialisti.

Intervjuude käigus saadud tulemused esitab autor teksti sees analüüsides teooriat ja intervjuu vastuseid. Kõikidelt intervjuueritavatelt on luba küsitud nende nime kasutamiseks. Intervjuusid analüüsis autor kvalitatiivse sisuanalüüsina kasutades deduktiivset ja induktiivset analüüsi meetodit. Kvalitatiivne sisuanalüüs aitab luua seoseid teooria ja tulemuste vahel ja teha ettepanekuid edaspidiseks. Kombineerides deduktiivset ja induktiivset meetodit saame tulemused, mis täiendavad üksteist. Kui deduktiivse meetodiga saab analüüsida tulemuste ja teooria vahet siis induktiivne

meetod aitab otsida uusi lahendeid, mis täiendavad teooriat. (Laherand, 2008, lk 292-296)

2.3. Andmete analüüs, järeldused ja ettepanekud

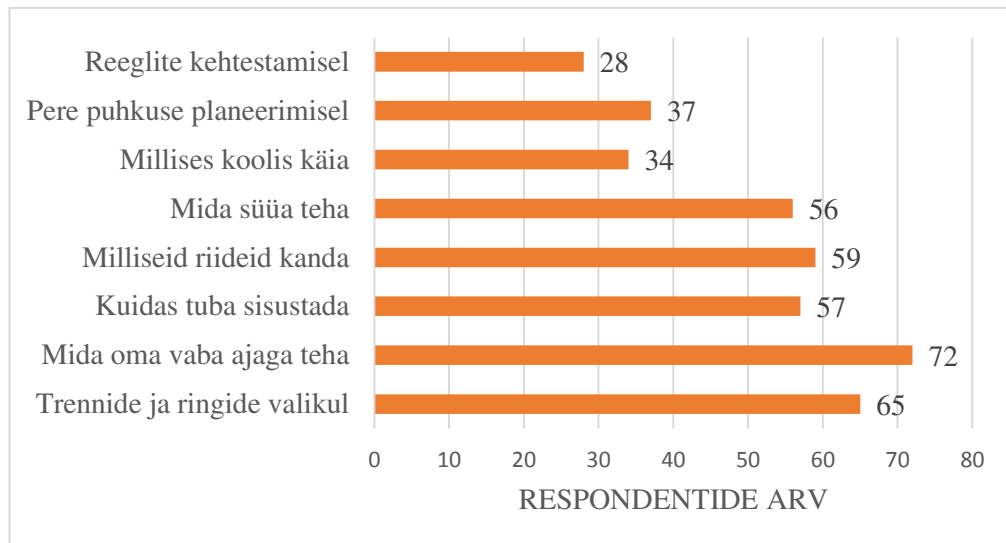
2.3.1. Noorte arvamused noorsootööst ja nende elu puudutavatest küsimustest

Küsimusele „Oled sa teadlik, et Sul on võimalus avaldada oma arvamust noortekeskuse vaba aja veetmise kohta?“ vastasid noored, et 61 neist on teadlikud, et tal on võimalus avaldada oma arvamust noortekeskuse vaba aja veetmise kohta. 23 noort nendib, et ei ole teadlik. Ka Lastekaitse uuringust (2013 ja 2017) tulenes, et enam kui pooled noored teavad oma õigusi arvamuse avaldamisel.

Küsites noortelt, et „Kuidas on sinu käest küsitud arvamust noorsootöö korraldamise kohta?“ tulid vastused kus, 40 noort arvavad, et neilt küsitakse mõnikord arvamust noorsootöö korraldamise kohta ja 38 noort väidavad, et neilt ei küsita üldse. Kuus noort toovad välja, et nende arvamust küsitakse iga kord. Noortekeskuse töötajad toovad välja, et noortekeskuse kõik tegevused planeeritakse vastavalt noorte huvile. Vastupidiselt noorte arvamusele, kes väitsid, et neid ei kaasata noortekeskuse töö korraldamisesse toovad noorsootööspetsialistid välja, et noori kaasatakse välja pakkuma ideid ja neid teostatakse koostöös noorega. Noorsootöötajat hinnangul on ka noori, kes ei osale kusagil aga ise tegevust ka pakkuda välja ei oska. Lastekaitse Liidu (2014) uuringust tuleneb, et koolis oli kaasatud 33% noortest koolielu korraldamisesse seega võrreldes antud uuringut ja Lastekaitse Liidu uuringut võib väita, et vähe noori on kaasatud nii koolielu kui noorsootöö korraldusse.

Töö autor uuris noortelt „Millistel teemadel saad Sina enda arvamust avaldada kodus?“ vastati, et kõige rohkem saavad noored kodus kaasa rääkida vaba aja sisustamise valikul ja kõige vähem reeglite kehtestamisel (Joonis 3). Lisaks valiku variantidele saab üks noor avaldada oma arvamust tema taskuraha määramisel ja kaks noort nendivad, et nemad ei saa oma arvamust avaldada ega kaasa rääkida üldse.

Joonis 3. Noorte arvamuse avaldamine kodus erinevatel teemadel (autori koostatud)

Autor uuris noortelt „Kui oluline on see, et noor on ära kuulatud ja tema arvamust arvesse võetud?“. 60 noort tõid välja, et noore ära kuulamine ja tema arvamusega arvestamine on väga oluline, vaid viis noort ei pea seda oluliseks. 19 noort toob välja, et noore ära kuulamine on oluline, aga tema arvamusega ei pea arvestama alati. Noorele on oluline, et teda on kaasatud ja mõned noored toovad välja, et noorte kuulamine ja nende arvamusega arvestamine ongi noorsootöötajate töö. On ka noori, kes leiavad, et noori võiks kuulata aga nende arvamusega ei pea arvestama, kuna see mis noor arvab ei pruugi olla kõige parem mõte või idee. Uurimistöö tulemused on sarnased teoorias välja toodud Karu *et al.*, 2012a tulemustega kus on välja toodud, et enamus uuringus osalenud lapsed ja täiskasvanud peavad oluliseks last kuulata ja tema arvamust küsida.

„Noor peaks saama kaasatud tegevusse, mis puudutab nii teda kui ka temaga samavanaselised noored. Noore vaatepilt on sageli teistsugusem kui seda on vanema inimese oma ning tihtipeale on ka nende ideed hoopis teistsugused. Kui ühendada noore arvamus ja noorsootöötaja oma, võib saada väga huvitava lahenduse, mida tulevikus oleks hea teostada. Kindlasti ei oska keegi teine paremini kirjeldada seda, mis noorte keskel toimub, kui noor ise, seega pooldaksin kindlasti seda, et noorte arvamus võetaks kuulda. (R1)

Küsimusele „Kui sageli ja millistes Sind puudutavates otsustes ja küsimustes saad Sina kaasa rääkida?“ vastates tõid noored välja, et 44 neist saab kaasa rääkida igas otsuses mis neid puudutab, 31 noort saavad mõnikord kaasa rääkida neid puudutavates otsustes ja üheksa noort ei saa kaasa rääkida neid puudutavates otsustes. On noori, kellelt ei küsita nende arvamust nende elu korraldamise kohta ja on noori, kes saavad kaasa rääkida. Vastajate hulgas on noored, kes tahavad öelda oma arvamust, kui tihtipeale ei saa seda öelda. Noored toovad välja, et nad saavad kaasa rääkida oma tulevikku planeerides, kus planeeritakse huvitegevus ja kohaliku elu korraldamist. Karu, Turk, Suvi & Biin (2012a) uuringust tulenes, et 95% vastajatest saavad alati või sageli neid puudutavates otsustes kaasa rääkida. Sealhulgas kõige rohkem trennide ja ringide valikul, vaba aja tegevuste valikul, toa sisutamisel ja riiete valikul. Võib järeldada, et uuringute tulemused ühtivad kuna noortel on võimalik suurel määral kaasa rääkida neid puudutavates otsustes.

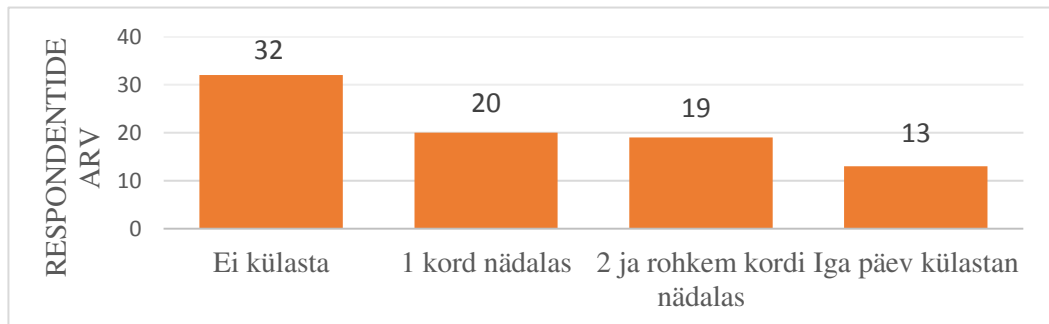
2.3.2. Noorte vaba aja veetmine noortekeskuses

Defineerides mitteformaalset haridust siis nii Ilves (2013) kui ka Mulgi noorsootöötajad leiavad, et avatud noorsootöö peab olema kõigile noortele kättesaadav ja selle eesmärk on pakkuda noortele arendavaid tegevusi ja olla neile toeks. Noorsootöötajad arvavad, et noorsootöö ehk mitteformaalne haridus tagab noorele parema keskkonna õppimiseks, et ta õpiks sotsiaalseid ja praktilisi oskuseid, kuidas igapäeva elus hakkama saada.

N2: Mitteformaalne haridus tähendab seda et seda saab teha väljaspool noortekeskust, käia matkadel jne. Inimene õpib sotsiaalseid oskusi ja praktilisi oskusi. /.../ Annabki oskused pädevuse noortele kuidas hakkama saada näiteks kuidas moodi looduses käituda kuidas võibolla lõkke peal süüa teha jne.

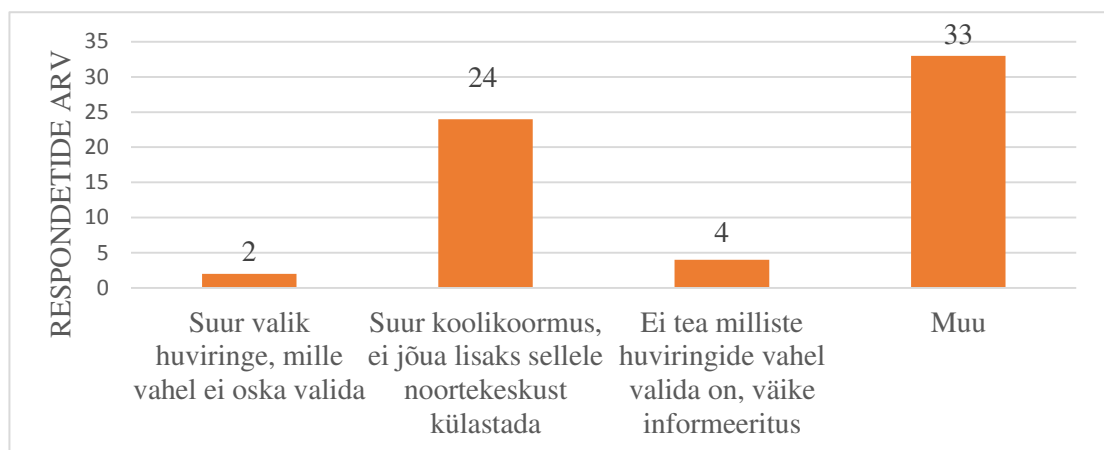
Beilmann et al (2010) uuringust tuleneb, et noortekeskusi külastavad enamasti 12-17aastased noored. Mulgi valla noortekeskusi külastavad erinevad noored, kes on erinevas vanuses. Küsides noorsootöötajate arvamust siis tulenes, et Abja Noortekeskuse suurim sihtrühm on 7-15aastased, Karksi-Nuia Noortekeskuses 7-19aastased, Mõisakülas 7-16aastased ja Halliste ja Kaarli piirkonnas 7-15aastased. Vanemad noored, kes on 19+ aastased ei käi tihti noortekeskuses noorsootöötajate

arvamusel suure koolikoormuse ja aja puuduse tõttu ning samuti ka tegevuste puuduse tõttu. Joonisel 4 on välja toodud noortekeskuse külastamise tihedus, mida küsiti noortelt endilt.

Joonis 4. Noortekeskuse külastamise tihedus (autori koostatud)

Jooniselt 4 tuleneb, et noortekeskust ei külasta 32 noort ja igapäevaselt külastab 13 noort. Kõige rohkem külastavad noored noortekeskust üks kord nädalas. Noortelt küsiti ka, et miks nad ei soovi külastada noortekeskust. Joonisel 5 tuleneb, et kõige suuremaks põhjuseks on kas koolikoormus või midagi muud.

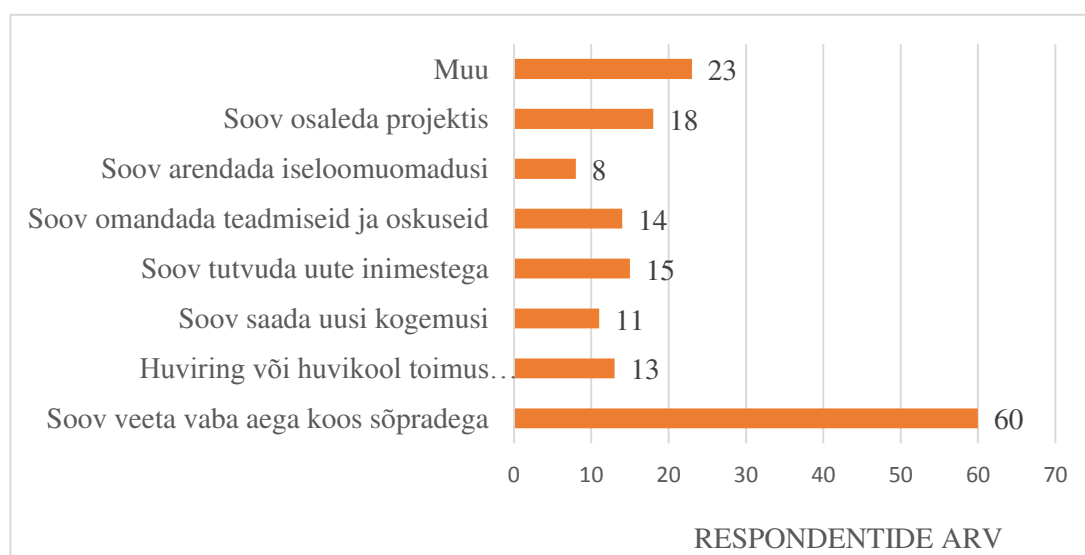
Joonis 5. Noorte põhjused noortekeskuse mitte külastamisel (autori koostatud)

Kümme noort leiavad, et noortekeskuse mitte külastamise põhjuseks atraktiivsuse puudumine. Noored leiavad, et noortekeskuses pole midagi teha. Kümme noort toovad välja, et neil pole aega noortekeskuses aega veeta, sest tehakse trenni ja käiakse mujal huviringides, mis toimuvad väljaspool noortekeskust ehk neil on suur koolikoormus.

Noorsootöötajad toovad välja mitteosalejate põhjuseks virtuaalmaailma, kus noorel pole huvi kuidas reaalne elu toimib. Lisaks ajanappus, kus noortel on mitu erinevat huviringi. Noored võivad olla tõrjutud eakaaslaste poolt – sellest pole tal ka soovi kusagil osaleda. Ilvese (2013) uuringust tulenes, et mitteosalejate põhjuseks võib olla suur huviringide/koolide valik, suur koolikoormus ja info puudus. Võrreldes noorsootöötajate välja toodud põhjusi ja noorte põhjusi siis saab järeldada, et põhiliseks põhjuseks noortekeskuse mitte külastamisel on suur koolikoormus ja ajapuudus.

N1: Kindlasti ajanappus, kõik on hõivatud kõikide tegevustega kool ja huviringid või koolid ja asjad kõik ja et ei jäägi aega et veel midagi teha ja kuskil käia

Küsimusele „Millistel eesmärkidel külastasid aasta 2017 jooksul Mulgi valla noortekeskuseid?“ vastates on joonisel 6 on välja toodud, et kõige rohkem külastatakse noortekeskust sõpradega koos aja veetmise pärast, mida noored on ülekaalukalt on noored tähtsaks pidanud. Kõige vähem külastavad noored noortekeskust, kuna on teadlik soov arendada iseloomuomadusi. Muu all on välja toodud, et 14 noort ei külastanud noortekeskust. Viis noort ootas bussi noortekeskuses, kolm noort soovisid lihtsalt aega veeta. Ilves (2013), Geidne *et al* (2016), uuringutest tuleneb, et noored külastavad noortekeskusi tegevuste tegemise, puhkamise võimaluse, sõpradega kohtumise pärast.

Joonis 6. Noortekeskuse külastamise põhjused (autori koostatud)

Küsitledes noorsootöötajaid, et „Millega noored noortekeskustes kõige rohkem tegelevad?“ siis noorsootöötajad toovad välja, et noored osalevad huviringides, mängivad piljardit, ping-pong palli, lauatennist, Xboxi, kaarte ja lauamängude. Sama olulisel kohal on ka sõpradega suhtlus ja nutitelefonis olemine. Võrreldes noorte arvamusega võib välja tuua, et noortekeskuse põhieesmärgiks on pakkuda noortele võimalust veeta aega koos sõpradega. Taru (2010) uuringust tulenes, et noortele meeldib juhendatud tegevus kus populaarsed on spordi-, tantsu ja laulu ringid.

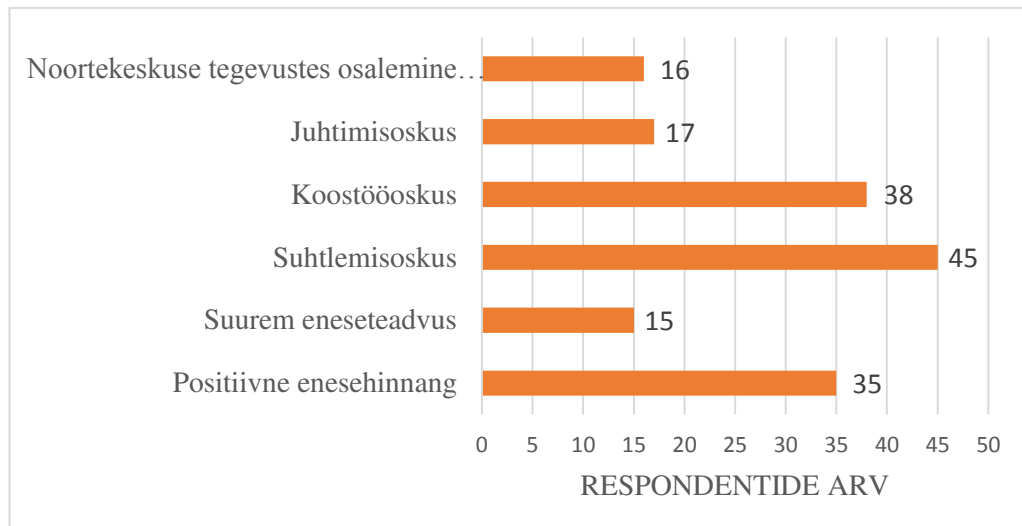
Noortelt uuriti, et „Millistest huviringidest Mulgi valla piirkonnas oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?“. Tulemustest tulenes, et Mulgi valla noortest 84, kes osales uuringus on 27 noort, kes ei osale huviringis. Keraamikaringist võtab osa 10 noort. Korvpalli trennist võtab osa 10 noort. Võrkpalli trennist võtab osa üheksa noort. Rahvatantsust võtab osa üheksa noort. Show-tantsust võtab osa kaheksa noort. Kergejõustikku harrastab kaheksa noort. Ujumistrennis käib seitse noort. Jalgpalli trennis käib seitse noort. Kunstiringis käib viis noort. Kitarriringis kolm noort ja teadusringis kolm noort. Laulmine, lastekoor, aktiivgrupp, laulukoor, kokandusring, loovusring – igat huviringi on mainitud kaks korda. Ühekordselt on mainitud disc-golfi ringi, pilliringi, segakoort, meediagruppi, tänavatantsu, robotikat, animatsiooni ringi, näiteringi, lastekirikut, taipoksi, kabe-ja maleringi, sulgpalli, jõusaali treeningut, kooris osalemist. Noored on vastanud, et kolm neist käib trennis, aga trenni nimi on määratlemata. Üks noor käib sporditrennis, mis on määratlemata ja spordi –ja kunstialases huviringis. Tantsu on maininud üksteist noort. Noored on maininud ka huvikoole huviringide määratluse alla. Muusikakoolis käib üheksateist noort, kunstikoolis üks ja spordikoolis neli. Uuringus osales 84 noort kellest 27 ei võtnud osa huviringidest. Oletades, et uuringus osales 57 noort, kes tegeles huviringiga ja kui nimetatud on 125 huviringi saab väita, et et iga noor osales vähemalt kahes huviringis.

Noorte vastustest, kus küsiti, et „Milliste huvikoolide tööst Mulgi valla piirkonnas oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?“ vastustest tulenes, et Mulgi valla huvikoolide tööst ei ole osa võtnud 37 noort. Spordikoolis käis 2017.aastal 26 noort, muusikakoolis 26 noort ja kunstikoolis üks noor. Kaks noort mängivad huvikooli väliselt jalgpalli, üks noor võtab osa huvikoolist, mis asub väljaspool Mulgi valda.

Küsid, et „Millised huviringid/huvikoolid Mulgi vallas ei ole Sinu jaoks kutsuvad ja miks?“ siis 30 noort ei oska nimetada huviringi või huvikooli mis poleks neile kutsuv. Viis noort leiab, et neil pole aega tegeleda lisaks muu huviringi või huvikooliga kuva sobiv ala on leitud. Kõige vastumeelsem on noortele kunstikool (15 noort) ja muusikakool (14 noort). Kunstikool pole huvitav kuna kas juba tegeletakse kunstiga kuntsiringis, kunst ei huvita, kuntsikoolis ei saa teha oma loomingut, ei osata joonistada. Muusikakoolis mitte käimise põhjuseks toovad noored välja musikaalsuse puudumise, pilli mängimise vastasuse, noored ei näe tulevikus muusikalist väljundit, neile ei meeldi õpetaja.

Kuue häälega tuuakse välja spordikool, milleks osalemiseks puudub noortel raha või puudub tahe tegutseda õpetaja käskude järgi. Kolm noort ei soovi tegeleda sporditrennidega kuna ei olda sportlikud. Kunstiringi on välja toonud kolm noort. Näiteringi miinustena leiavad kaks noort, et seal ei tehta midagi ja see toimub pühapäeviti. Ühe noore jaoks on talle soovitud ring kallis ning tal puudub vajalik summa osalemiseks, kuue noore jaoks on kõik huviringid kutsuvad. Noored soovivad käia ringis, kus saab harrastada miskit, mis annab adrenaliini. Tuginedes Kiilakoski (2015) uuringule siis noor soovib osaleda huviringis/huvikoolis, mis on tema jaoks tähenduslik sest ainult siis on ta motiveeritud seal osalema. Autor leiab, et iga noor, kes on leidnud endal sobiva tegevusala ei saagi teist tegevust väga meeldivaks pidada sest valikut tehes välistab ta tegevuse mis talle ei meeldi.

Küsimusele „Milliseid isiku omadusi või oskusi oled omandanud 2017.aasta jooksul?“ vastates tõid kõige rohkem noored välja suhtlemisoskuse (joonis 7). 16 noort väidavad, et noortekeskuse tegevustes osalemine ei ole arendanud temaiseloomuomadusi ja oskusi. Kuus noort kommenteerivad, et nad ei osale noortekeskuse tegevustes ja kaks noort ütlevad, et pakutavad tegevused ei ole arendanud. Kaks noort ei oska välja tuua omadusi, mis on tegevustes osalemine arendanud. Üks noor toob välja, et mõistlik käitumine probleemide korral ja lahenduse leidmine on üks oskus mis ta on omandanud. Võrreldes tulemusi Durlak & Weissberg (2007) ja Forneris jt (2015) võib järeldada, et tulemused ühtivad uuringutes välja tooduga.

Joonis 7. Isikuomadused ja oskused, mida noored enda hinnangul omandavad noorsootöös (autori koostatud)

Ühine oskus, mis noorsootöötajad välja toovad küsides „Millised oskused noor omandab, kui ta osaleb noorsootöös?“ on suhtlemisoskus ja meeskonnatöö oskus. Lisaks mainitakse, et noorsootöös osaledes muutuvad noored avatumaks, tolerantsemaks, sallivamaks, julgemaks. Nad õpivad ka teistega arvestama. Tõuseb enesehinnang, usk endasse ja eneseväljendus oskus. Uuringu tulemused ühtivad teoorias välja toodud Durlak & Weissberg (2007) tulemustega. Nii noored kui noorsootöötajad toovad välja, et kõige olulisemad oskused ja isikuomadused, mida omandatakse noorsootöös on suhtlemisoskus, meeskonnatöö ehk koostööoskus ja positiivne enesehinnang.

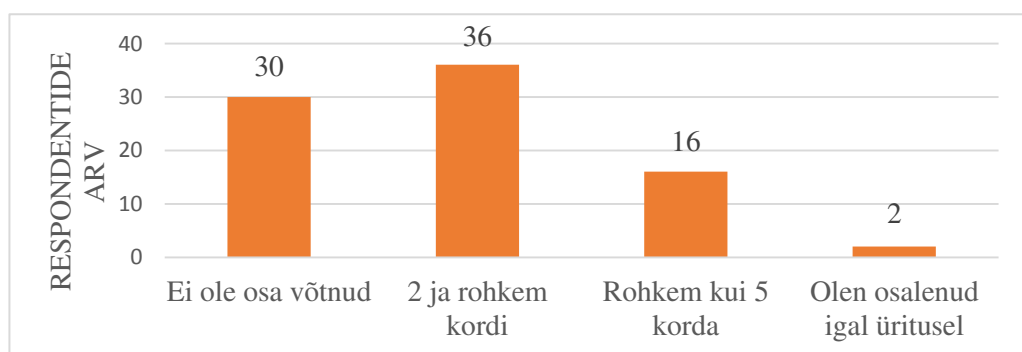
Ankeedis küsis autor noortelt, et „Kuidas Mulgi valla poolt pakutavad vaba aja tegevused ja kohad rahuldavad noorte vajadusi?“. Vastustest tulenes et 38 noort rahuldavad pakutud vaba aja tegevused ja kohad pooleldi. 34 noort on täielikult rahul vaba aja tegevuste ja kohtadega ja 12 noort ei ole üldse rahul. Noored toovad välja, et nad soovivad veeta aega skate pargis harjutamisega, jalgpalli mängimisega, spordi tegemisega. Kaks noort tahavad arvutis mängida, näiteringis käia. Ühekordselt on mainitud, et soovitatakse tegeleda kunstiringiga, võõrkeelte õppimisega, karaokega, sõidukite huviringiga, parkuuriga, tänavatreeningu, teadusega, breiktantsuga, korvpalliga, paintballiga, e-sportiga, käia vestlus-ja filosoferimisringis, zumbaga.

Noored soovivad et oleks rohkem joonistus võistlusi, Abja-Paluoja kunstiring, dj/muusika stuudio.

2.3.3. Noorte osalus noorsootöös

Küsimuse „Millistest noortele mõeldud üritustest ja projektidest oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?“ kohta tõid 21 noort välja, et nad ei oska nimetada üritusi kus nad on osa võtnud. 26 noort väidavad, et nad ei ole osa võtnud noortele mõeldud üritustelt. 10 noort toovad välja, et nad on osalenud Move Your Body-l. Seitse noort on osalenud Augustite Galal. Beach Party ja jõulupidu, Laste Vabariiki tõi välja neli noort. Vastlapäeva ja lastekaitsepäeva kolm noort. Öökooli, halloweeni pidu, tunnustamise gala, basseini pidu, laulupidu on välja toodud kaks korda. Ühekordselt on mainitud XII noorte Laulu- ja tantsupidu, Tartu väljasõitu, Abja suvepäevi, noortediskot, võistlusi, muusikakooli üritusi, sõbrapäeva pidu, malevat, inspiratsioonipäevi, teeviita, murdepunkti üritust. Viis noort toob välja, et ta on osalenud üritustel mis toimuvad koolis, neli noort toob välja, et osaleb üritusel mis on laagriga seotud ja kaks noort osaleb noortekeskuse üritusel, üks noor osales 2017. a kooolitusel ja üritustel mis toimusid väljaspool Viljandimaad.

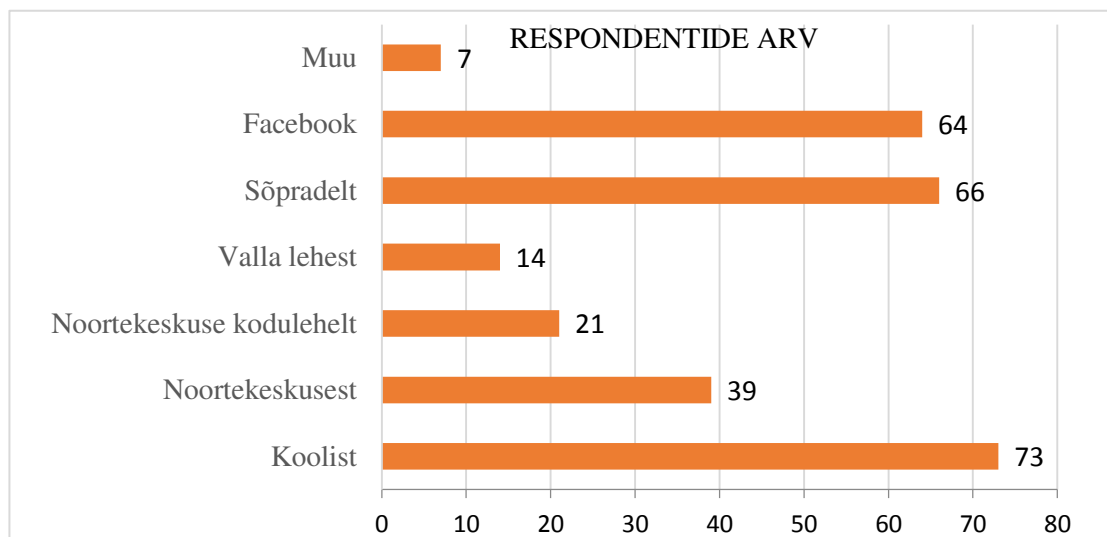
Vastuste „Kui sageli oled osa võtnud noortele mõeldud üritustest ja/või projektidest viimase 2017.aasta jooksul?“ kohta võib esile tuua, et 36 noort on osalenud üritustel ja/või projektides kaks ja rohkem kordi. Samas on oluline ka välja tuua, et 30 noort ei ole osa võtnud ühestki üritusest ja/või projektist (joonis 8).

Joonis 8. Noorte osalemine noortele mõeldud üritustel ja/või projektides (autori koostatud)

Küsid noortelt, et „Kus kohast saad infot võimalikke ürituste kohta?“ siis peamiseks infoallikaks on kool, muu all tuuakse välja et infot saadakse internetist (joonis 9). Üks noor on sealhulgas toonud välja stuudiumi. Instagram, vanemad, tuttavad ja õed-vennad on samuti välja toodud.

Joonis 9. Noorte infokanalid, kus saadakse infot võimalike ürituste kohta (autori koostatud)

Küsimuse „Millistesse tegevustesse on sind kaasanud noortekeskus 2017.aasta jooksul?“ kohta vastasid noored, et 54 neist ei ole kaasatud tegevustesse. Üheksa noort ei tea, kas neid on kaasatud ja seljuhul millistesse tegevustesse. Üheksa noort toovad välja, et neid on kaasatud ürituste korraldamisse, sh MYB korraldamisse ja Abja suvepäevade korraldusse. Noored väidavad, et neid on kaasatud Beach Party-l, kuunoore valimisse, showtantsu, kokandusringi, mängudesse, projektidesse, Halloweeni üritusele, väljasõitudele, looduslaagrisse, kunstiringi, veebilehe tegemisse, Tunnustus Galale, matka ja disko korraldamisse, murdepunkti, torupilli õpetamisse ja Viljandi varjupaiga abistamisse. Noored ei ole ise algatamisel kuigi entusiastlikud sest 21 noort toob välja, et nad ei ole midagi algatanud.

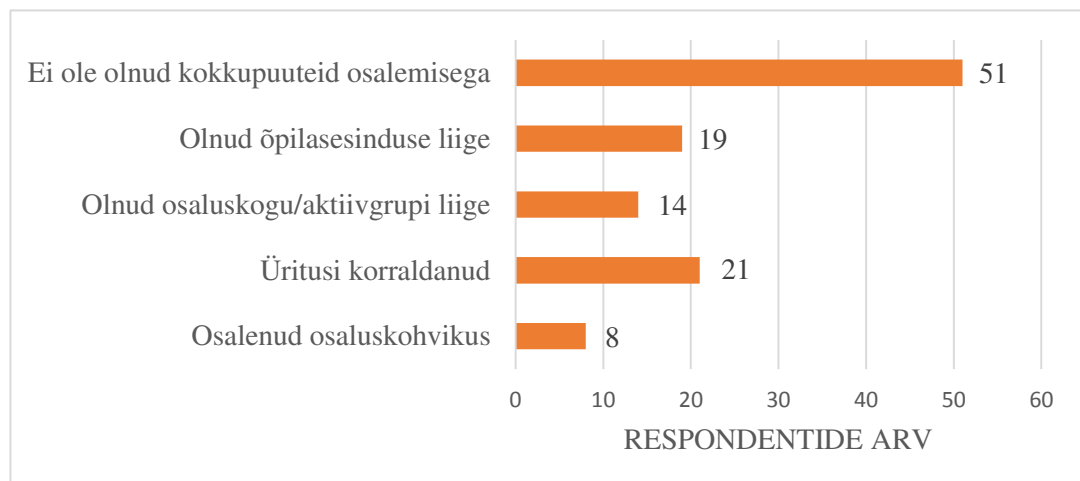
Noorsootöötajad üritavad kaasata noori võimalikukult palju erinevatesse tegevustesse ja protsessidesse, kas siis algatama miskit ja läbi viima või siis osalema üritustele, isiklikku pöördumist kasutades. Noorsootöötajad toovad välja, et noored on head ideede

välja pakkujad, kuid idee teostusega lõpuni ei soovita minna. Noorte kaasamiseks kasutatakse kooli abi, Facebookis jagatakse infot ja reklaam levib ka suu-sõnaliselt. Noori kaasatakse ka gruppide kaudu, kes räägivad noorsootöö korraldamisel kaasa.

N2: noorte jaoks on loodud aktiivgrupp kes saavad neid puudutavates küsimustes kaasa rääkida ehk siis erinevad tegevused noortekeskuses mis noortekeskuses puudutab noorsootööd

Vastustest „Millistest noortele mõeldud ühendustest oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?“ võib esile tuua, et 70 noort ei ole osalenud ühendustes 2017.aasta jooksul mis on üsna suur arv. Üheksa noort kuuluvad noorkotkaste/kodutütarde organisatsiooni, erakonna noortekogusse ei kuulu ükski noor. Muu all on välja toodud, et neli noort kuuluvad õpilasesindusse, üks kuulub Eesti Wappaderite ühendusse ja üks arvuti mängijate gruppi.

Küsid noortelt, et „Millised kokkupuuted on Sul olnud 2017.aasta jooksul osaluskogude, õpilasesinduste või muu osalusvõimalustega?“ toovad 51 noort välja, et neil pole kokkupuuteid osalemisega. Osalemisena on kõige rohkem välja toonud ürituste korraldamise (joonis 10).

Joonis 10. Noorte osalusvõimalused (autori koostatud)

Võrreldes küsimust, kus autor uuris ühendustes osalemist ja küsimust, kus uuriti üldiseid osalusvõimalusi esineb vasturääkimist. Ühendustes osalemise küsimuse all töö

vaid neli noort välja, et on olnud õpilasesinduse liige, joonisel 10 on aga välja toodud, et õpilasesinduse liige on olnud 19 noort. Võib väita, et noored ei tea millised on ühendused, mis propageerivad osalemist.

2.3.4 Sotsiaalne kaasatus ja tõrjutus ning noorsootõtajate osa selles

Vastates küsimusele „Oled Sa end tundnud tõrjutuna eakaaslaste poolt?“ vastasid 76 noort eitavalt ja kaheksa jaatavalt ja „Kui sul on mure siis kelle poole pöördud?“ siis 29 noort pöördub oma murega vanemate poole, sõprade poole pöördub 26 noort. Vanematest eraldi pöörduvad 18 noort ema poole ja viis isa poole. Õe poole neli ja venna poole üks. Vanemate poole pöördub kolm noort ja sugulaste poole kaks noort. Õpetaja poole soovib pöörduda 13 noort. Klassikaaslaste poole pöördub kolm noort, noortekeskuse töötajate poole kolm noort. Ühekordselt on mainitud poiss-sõpra, täiskasvanuid ja valda. Kolmel noorel ei ole muresid millega pöörduks ja kolm noort ei sooviks kuhugi pöörduda. Proos (2010) uuringust tulenes, et kõige rohkem pöördutakse vanemate poole seega uuringu tulemused ühtivad.

Noorsootõtajad üritavad märgata tõrjutuid noori ja lahendada probleemid ise või teiste spetsialistide abiga. Mulgi vallas on sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks noortele Noorte Tugila. Mulgi valla noorsootõtajad leiavad, et on kaks lähenemist, kas soovitakse võrdsustada noori omavahel, et keegi ei tunneks end tõrjutuna või hoopiski tegeleda individuaalselt noortega, kes on tõrjutud. Noorsootõtajad toovad välja, et raske on luua kontakti tõrjutud noorega noortekeskuse siseselt, kuna aega tegeleda noorega individuaalselt on vähe. Noorsootõtajate arvates on oluline luua noorele turvaline keskkond ja teha koostööd lapsevanematega tõrjutuse vähendamiseks. Mulgi valla siseselt on viidud läbi programm „Murdepunkt“.

Beilmann *et al* (2010) uuringust tulenes, et enamikel noorsootõtajatel on ülikooliharidus ja viiendikul uurimuses osalejatest noorsootöölaline haridus. Mulgi valla noorsootõtajatel ei ole kellelgi otsest noorsootöö alast kõrgharidust. Neljal inimesel on kõrgharidus, ühel keskharidus. Noorsootöö alased teadmised on kolmel noorsootõtajal omandatud kutse taotlemise näol – kus on taotletud neljandat taset. Teadmiseid noorsootööst omandatakse koolitustel ja töö käigus.

Beilmann, *et al* (2010) uuringust tulenes, et noorsootöötajad peavad oluliseks suhtlemisoskust, loomingulisust, tolerantsust, sallivust ja muid omadusi. Mulgi valla noorsootöötajad peavad tähtsaks järgmiseid omadusi, et olla hea noorsootöötaja: Sõbralik, tore, empaatiavõimega, hea suhtleja ja läbirääkija, avatud, hea kuulaja ja märkaja, otsustusvõimeline, enesekindel, hea algatusvõimega, järjepidev, lahke, rõõmus. Puudu tuntakse oskusest teha majandustööd ehk dokumentatsiooni, soovitakse õppida paremaks juhiks, teada, kuidas veel rohkem kaasata noori. Puudu tuntakse ka inglise keele oskusest sest see mõjutab võimalust teha rahvusvahelist noorsootööd, mõista paremini seadusi ja tunda ära narkojoovet. Beilmann *et al* (2010) uuringust tulenes, et noorsootöös tuntakse puudu rahalistest vahenditest.

Tööpäeva kaardistades toovad noorsootöötajad välja, et iga päev on erinev. Enne noortekeskuste avamist valmistavad noorsootöötajad päeva kas tegevustena ette või kirjutavad projekte või aruandlust. Juhi tööna on oluline ka korraldada personalitööd ja majapidamist. Kui noored tulevad majja siis mängitakse nendega, suheldakse noortega, korraldatakse tegevusi, toimuvad üritused. Argipäevadel noored lihtsalt veedavad aega koos sõpradega. Vastavalt noorsootöötajate kolmele kutsele tehakse Mulgi vallas noorsootööd vastavalt oskustele ja vajadustele.

N1: päris paljud on suhtlemise poolt, et meie oleme esimesed need kes võtavad neid koolist vastu. Tihtilugu nad tahavad neid esimesi emotsioone jagada on keegi kes kohe ära kuula

N2: ükski päev ei ole ühesugune ja oma töökäiku päris hästi planeerida ei saa

Selleks, et noorte osalust ja kaasatust noorsootöös veel parendada on tehtud järgmised järeldused ja nendest tulenevad ettepanekud noorsootöötajatele Mulgi vallas:

- rohkem noori kaasata noorsootöö tegevustesse, uurides noortelt nende huvide kohta ning luua võimalused tegevusteks, mis annavad noortele oskused iseseisvaks toimetulekuks;
- suunata veel rohkem noori võtma osa huviringidest/huvikoolidest, kui ei ole veel leidnud sobivat ala, millega meeldiks tegeleda;
- motiveerida noori osalema üritustel ja projektides kasutades isiklikku pöördumist;

- motiveerida noori ise alatama üritusi ja projekte;
- noorsootöötajatel tagada noortele neile soovitud huviringid ja -tegevused kaasates noori välja pakutud ideid koostöös teostama.

Tulemused esitatakse Mulgi valla noortekeskustele, kus esitatud ettepanekuid saaks kasutada noorsootöö tõhustamiseks.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal “Noorte osalus ja kaasamine noorsootöösse Mulgi valla näitel”. Teemat uuriti kuna noorte kaasatus noorsootöösse on väike ning noored ise ei ole motiveeritud midagi algamata noortekeskuses.

Uurimistöö eesmärk oli analüüsida noorte osalust ja kaasatust noorsootöösse Mulgi vallas ning saadud tulemuste alusel teha ettepanekuid Abja Noortekeskusele, Karksi-Nuia Noortekeskusele ja Mõisaküla Noortekeskusele noorsootöö parendamiseks. Uurimistöö läbi viimiseks koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuude abil, mis viidi läbi viie noorsootöö spetsialistiga. Ankeetküsitlus viidi läbi Mulgi valla noortega vanuses 12-18. millega koguti 84 vastust. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 26.02.2018-1.03.2018 ja vastavalt noorsootöö spetsialistide asukohale. Küsimustikku täideti ajavahemikus 5.03.2018-16.03.2018. Noori küsimustikku täitma kaasasid nii Mulgi valla koolide direktorid kui Mulgi valla noortekeskuse noorsootöötajad. Uurimistöö eesmärgist lähtuvalt uuriti, et kuidas Mulgi valla noored osalevad noorsootöös.

Uurimistöö püstitatud eesmärk on täidetud. Tulemustest lähtuvalt saadi teada kui paljud ja kuidas noored osalevad noorsootöös nii noorsootöötajate kui noorte arvamuse läbi. Uurimistööst tulenes, et noored on teadlikud, et tal on võimalus avaldada oma arvamust noortekeskuse vaba aja veetmise kohta ja noorte jaoks on arvamuse küsimine ja selle avaldamine tähtis nii kodus kui noorsootöös. Noorsootöö korraldusse kaasamise teemal võib väita, et vähesed noored on teadlikult kaasatud noorsootöö korraldusse või neid tõesti polegi kaasatud.

Noorsootööga Mulgi vallas on rahul paljud noored, neile meeldib osaleda üritustel ja käia noortekeskuses aega veetmas koos sõpradega. Väga paljud noored osalevad huviringides. Uurimuses osalesid ka noored, kes noorsootöös ja selle tegevustes ei osale peamiselt suure koolikoormuse tõttu.

Uuringus osales suur hulk noori, kes väitsid, et neid ei ole kaasatud noorsootöösse ja selle tegevustesse. Noored ei ole ise algatamisel kuigi entusiastlikud sest 21 noort toob välja, et nad ei ole midagi algatanud. Paljud noored ei osale ühendustes ja muudes osalusvormides. Tulemustest võib veel välja tuua, et 1/3 noori on osalenud üritustel ja/või projektides kaks ja rohkem kordi. Samas on oluline ka välja tuua, et 1/3 noori ei ole osa võtnud ühestki üritusest ja/või projektist.

Üldisteks ettepanekuteks noorsootöötajatele on rohkem noori kaasata noorsootöösse ja selle tegevustesse, motiveerida noori võtma osa huviringidest. Innustada noori algatama miskit ning osalema üritustel ja projektides. Lisaks tagada uuringus välja tulnud noorte poolt soovitud huviringid ja tegevused koostöös noortega.

Tulemused esitatakse Mulgi valla noortekeskustele, kus esitatud ettepanekuid saaks kasutada noorsootöö tõhustamiseks.

Edaspidiseks võiks uurida miks noored ei osale ühendustes ja muudes osalusvõimalustega organisatsioonides. Puudus ka uurimisprobleemile seletuse leidmine, et miks noored ei ole algatajad. Lisaks sellele uurida võiks uurida miks noored ei osale huviringis/huvikoolis ning miks noored ei võta osa üritustest ja projektidest. Uurimisprobleemiks uurimustöös oli fakt, et noorte kaasatus noorsootöösse on väike, kuna noored ise ei ole motiveeritud midagi algatama noortekeskuses. Tullakse kaasa välja pakutud ideedega, kuid ise algusest lõpuni midagi teha või korraldada ei soovita. Ka uurimuse tulemustest tuli välja, et noored ei ole algatajad. Kahjuks uurimisprobleemile otsesest tulemust ja lahendust ei leitud.

Lõputöö autor on arvamusel, et noored ei ole algatajad kuna koolivälisel ajal on vähe tahtmist noortel midagi ise ära teha kuna kas pole piisavat toetust või motivatsiooni iseseisvaks eneseteostuseks. Autorit üllatas, et noored ei leia, et neid on kaasatud noorsootöösse ja et siiski on suur hulk noori, kellel pole vaba aja tegevust ja kes ei soovi võtta osa erinevatest osalusvõimalustest.

VIIDATUD ALLIKAD

- Åkerström, J., Aytar, O., & Brunnberg, E. (2015). Intra- and inter-generational perspectives on youth participation in Sweden: a study with young people as research partners. *Children & Society*, 29(2), 134–145. doi:10.1111/chso.12027
- Alber, J., & Fahey, T. (2004). *Perceptions of living conditions in an enlarged Europe. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*. Retrieved from <http://praha.vupsv.cz/fulltext/MZ1193.pdf>
- Nugin, R., & Taru, M. (2016). Noorsootöötajate arvamused noorsootööst ja noorsootöötajatest. A.-A. Allaste, M. Beilmann, L. Martma, R. Nugin, R. Pirk, M. Taru, & P. Vihma, *Noorteseire aastaraamat 2016. Mitte- ja informaalne õppimine* (lk 107–121). Loetud aadressil http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSHOgZmIkIyMDE3LzA0LzIwLzEyXzMwXzM0XzE4N19Ob29ydGVzZWlyZV9hYXN0YXJhYW1hdF8yMDE2VkVFQkkucGRm/12_30_34_187_Noorteseire_aastaraamat_2016VEEBI.pdf
- Bachmann, T., & Maruste, R. (2008). *Psühholoogia alused*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo
- Beilmann, M., Linno, M., Murakas, R., Rämmer, A., Soo, K., Veltmann, V., ... Visnapuu, U. (2010). *Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused: kokkuvõte uuringutulemustest*. Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41048/Noored_Noorsootoo.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). Taylor & Francis e-Library. Retrieved from <https://islmblogblog.files.wordpress.com/2016/05/rme-edu-helpline-blogspot-com.pdf>
- Council of Europe, European Union. (2008). *The socio-economic scope of youth work in Europe. Final report*. Retrieved from [48](http://pjp-</p></div><div data-bbox=)

eu.coe.int/documents/1017981/1668203/study_Final.pdf/642c51c1-34d7-4f03-b593-317bf1812009

Coussée, F. (2008). *A century of youth work policy*. Retrieved from http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084952/youthwork_proef.pdf/4f38f63f-427f-4215-8649-0a38f025e316

Coussée, F., Verschelden, G., Van de Walle, T., Mędlińska, M., & Williamson, H. (2010). The history of youth work in Europe relevance for youth policy today Volume 2. In T. Jeffs, *The relevance of history in youth work* (pp. 15–24). Retrieved from https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084952/YK_Youth_Work_vol_2.pdf/cc002e74-4c07-4293-a041-87a86ae44cf9

Coussée, F. (2010). The saint, the poet, the lord and the cardinal. Learning from youth work's history. *Coyote Extra*, 15(2), 10–15. Retrieved from <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667895/Saint.pdf/71547b1b-ef2e-429a-8d6a-d1b952c3a978>

Denstad, F. Y. (2009). *Youth policy manual. How to develop a national youth strategy*. Retrieved from http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/7110707/YP_Manual_pub.pdf/7b17e1e6-e8b6-4041-902e-3b3ad0973c45

Durlak, J. A., & Weissberg, R. P. (2007). *The impact of after-school programs that promote personal and social skills*. Retrieved from <https://casel.org/wp-content/uploads/2016/08/PDF-1-the-impact-of-after-school-programs-that-promote-personal-and-social-skills-executive-summary.pdf>

Edwards, K. (2010). Social inclusion is this a way forward for young people, and should we go there? *Youth Studies Australia*, 29(2), 16–24.

Haridus-ja Teadusministeerium, Eesti Koostöö Kogu, & Eesti Haridusfoorum.. (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. Tallinn. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Enn, Ü., García López, M. A., Goldring, I., & Guidoum, Y. (2011). *Noorsootööst ja noorte tööhõivest*. Loetud aadressil <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-2462/WorkingOnWorkInclusionThroughEmployabilityEE.pdf>

- Euroopa Liidu Nõukogu. (2009). Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistik 2010-2018. Loetud aadressid
http://www.enl.ee/UserFiles/Organisatsiooni%20tekstid/noortepoliitika/noortevaldkonna_uuendatud_koostooramistik_2010-2018.pdf
- European Commission. (2009). *EU youth report*. European Communities. Retrieved from
http://pjp-eu.coe.int/documents/1017993/1406769/eu-youth-report_en.pdf/e792359c-e033-4625-8c1b-f17c6e695527
- Mascherini, M., Salvatore, L., & Meierkord, A., & Jungblut, J.-M. (2012). *NEETs young people not in employment, education or training: characteristics, costs and policy responses in Europe..* doi:10.2806/41578.
- Forneris, T., Camiré, M., & Williamson, R. (2015). Extracurricular activity participation and the acquisition of developmental assets: differences between involved and noninvolved Canadian high school students. *Applied Developmental Science* 19(1), 47-55. doi: 10.1080/10888691.2014.980580
- Geidne, S., Fredriksson, I., Dalal, K., & Eriksson, C. (2015) Two NGO-run youth-centers in multicultural, socially deprived suburbs in Sweden: who are the participants? *Health*, 7(9), 1158–1174. doi: 10.4236/2015.79131
- Geidne, S., Fredriksson, I., Dalal, K., & Eriksson, C. (2016). What motives are important for participation in leisure-time activities at Swedish youth centres? *Health Education Journal*, 75(8), 972–985. doi: 10.1177/0017896916644001
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2006). *Noorsootöö strateegia 2006–2013*. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/noorsootoo_strateegia_0.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2013). *Noortevaldkonna arengukava 2014–2020*. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_est.pdf
- HaridusSILM. (s.a.) *Õpilaste arv kooliastmete lõikes*. [andmebaas] Loetud aadressil http://qlikview-pub.hm.ee/QvAJAXZfc/opendoc_hm.htm?document=htm_avalik.qvw&host=QVS@qlikview-pub&anonymous=true
- Hart, R. A. (1992). Children's participation from tokenism to citizenship. *Innocenti Essays*, 4. Retrieved from https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf

- Head, B. W. (2011). Why not ask them? Mapping and promoting youth participation. *Children and Youth Services Review*, 33(4), 541-547. doi: 10.1016/2010.05.015
- Ilves, K. (2013). Laps hariduses ja noorsootöös. D. Kutsar (toim), *Laste heaolu. Child Well-being* (lk 84–120). Loetud aadressil http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Laste_heaolu_sisu-1.pdf
- Karu, M., Turk, P., Suvi, H., & Biin, H. (2012a). *Laste õiguste ja vanemluse monitooring. Laste ja täiskasvanute küsitluse kokkuvõte*. Loetud aadressil http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Too-ja_Sotsiaalpoliitika/Lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooring_-_kokkuvote.pdf
- Karu, M., Turk, P., Suvi, H., & Biin, H. (2012b). *Laste õiguste ja vanemluse monitooring. Laste küsitlus*. Loetud aadressil http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Too-ja_Sotsiaalpoliitika/Lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooring_-_laste_kysitluse_aruanne.pdf
- Karu, M., Turk, P., Suvi, H., & Biin, H. (2012c). *Laste õiguste ja vanemluse monitooring. Kirjanduse ülevaade ja metoodika aruanne*. Loetud aadressil http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Too-ja_Sotsiaalpoliitika/Lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooring_-_kirjanduse_ylevaade_ja_metoodika_aruanne.pdf
- Kiilakoski, T. (2015). *Youth work, volunteering, recognition and employability Defining and recognizing competences*. Retrieved from <http://www.alliance-network.eu/wp-content/uploads/2014/12/IVE-Desk-Research-Report-Output-1.pdf>
- Kiilakoski, T., & Kivijärvi, A. (2015). Youth clubs as spaces of non-formal learning: professional idealism meets the spatiality experienced by young people in Finland. *Studies in Continuing Education*, 37 (1), 47–61. doi: 10.1080/0158037X.2014.967345
- Kirss, L., & Batueva, V. (2011). Eesti noorte osalemine noorsootöös. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis (toim), *Noorteseire aastaraamat 2011. Noored ja noorsootöö* (lk 37–54). Loetud aadressil <http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlsHOgZmIjsyMDEyLzA1Lz>

E3LzA5XzU2XzA4XzQ0MF9OU0FfMjAxMV9sb3BsaWtfcGFyYW5kYXR1Z
C5wZGY/09_56_08_440_NSA_2011_loplik_parandatud.pdf

Kohfeldt, D., Chhun, L., Grace, S., & Langohout, R. D. (2011). Youth empowerment in context: exploring tensions in school-based yPAR. *American Journal Of Community Psychology*, 47(1–2), 28–45. doi: 10.1007/s10464-010-9376-z

Kovacheva, S. (n.d.). *EU-CoE youth partnership policy sheet. Social Inclusion*. Retrieved from <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1668219/Social+inclusion+by+Siyka+Kovacheva/651cf755-ca79-486d-9648-5ae89542650b>

Kurilenko, M. (2015). *Noorte osalus ja kaasamine Narva näitel*. (Lõputöö). Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45418/Kurilenko_Marina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kõiv, K., Paabort, H., Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (2017). Noorte Tugila. Programmi kirjeldus. Loetud aadressil <https://ank.ee/wp-content/uploads/2017/06/Noorte-Tugila-juhend-1.pdf>

Küngas, K., Taluste, O., Viks, A. (2017). Vabariigi Valitsuse määruse „Abja valla, Halliste valla, Karksi valla ja Mõisaküla linna osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri. Loetud aadressil https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2017/02/mulgi_sk.pdf

Laherand, M. L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk

Lastekaitse Liit. (n.d.). Osalus ja kaasamine. Laste ja noorte kaasamine. Loetud aadressil <https://www.lastekaitseliit.ee/lapse6igused/laste-ja-noorte-kaasamine/osalus-ja-kaasamine/>

Lastekaitse Liit. (2013). *Laste osaluse toetamine ja kaasamine otsustusprotsessides. Kokkuvõtte uuringust. Laste ja noorte seisukohad Kohalike omavalitsuste parimad praktikad*. Loetud aadressil <http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/Uuring-“Laste-osaluse-toetamine-ja-kaasamine-otsustusprotsessides”.pdf>

- Lastekaitse Liit. (2014). *Laste ja noorte osalus ja kaasamine koolis. Kokkuvõte uuringust*. Loetud aadressil <http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2015/10/Laste-ja-noorte-osalus-ja-kaasamine-koolis.pdf>
- Lekies, K. S. (2009). Youth engagement in the community the ethics of inclusion and exclusion. *Les Ateliers de l'Ethique*, 4(1), 156–164. Retrieved from <https://philpapers.org/archive/LEKYEI.pdf>
- Lekies, K. S., Baker, B., & Baldini, J. (2009). Assessing Participation in Youth Community Action Projects: Opportunities and Barriers. *Community Development*, 40(4), 346–358. doi: 10.1080/15575330903279648
- Morciano, D., Scardigno, A. F., & Manuti, A. (2014). An evaluation study of youth participation in youth work: a case study in Southern Italy. *Educational Research for Policy and Practice*, 13(1), 81–100. doi: 10.1007/s10671-013-9150-8
- Morciano, D., Scardigno, A. F., Manuti, A., & Pastore, S. (2016). A theory-based evaluation to improve youth participation in progress: A case study of a youth policy in Italy. *Child & Youth Services*. 37(4), 304–324. doi: 10.1080/0145935X.2015.1125289
- MTÜ Lastekaitse Liit. (2017). *Laste osaluse toetamine ja kaasamine otsustusprotsessides. Kokkuvõte kordusküsitlusest*. Loetud aadressil <http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2017/10/Laste-osalus-ja-kaasamine-otsustusprotsessidesse-2.pdf>
- Noorsootöö seadus. (2010). *Riigi Teataja I*, 44, 262. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS>
- Noorsootöötaja kutsestandart 2017. Tase 4, 5, 6. Sihtasutus Kutsekoda. Kutsestandart. Loetud aadressil <https://www.kutsekoda.ee/et/search?q=noorsoot%C3%B6%C3%B6taja>
- Nolas, S-M. (2012). Exploring young people's and youth workers' experiences of spaces for 'youth development': creating cultures of participation. *Journal of Youth Studies*. 17(1), 26–41. doi: 10.1080/13676261.2013.793789
- Ord, J. (2014). Aristotle's phronesis and youth work: beyond instrumentality. *Youth & Policy*, 112, 56–73. Retrieved from

- http://marjon.collections.crest.ac.uk/15742/1/Aristotle%27s%20Phronesis_Ord%20112.pdf
- Pihor, K., Taru, M., & Batueva, V. (2012). Eesti noorte osalemine noorsootöös: ülevaade peamistest suundumustest. *Poliitikaülevaade*, 3. Loetud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41056/Noored_Noorteseire_Osaliemine.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Proos, I., & Pettai, I. (2010). *Õpiraskustega laps põhikoolis: probleemid ja abivajadused. Uuringu aruanne*. Loetud aadressil http://mahena.org/files/documents/ESF_2009-2012/Fookusgrupp_2010_raport.pdf
- Pärtel, K. (2016). *Noorsootöö roll noorte osaluse edendamisel. Uuringu kokkuvõte*. Loetud aadressil http://noortekogud.ee/wp-content/uploads/2016/02/Uuring_ENL_Noorsoot%C3%B6%C3%B6tajate-roll-noorte-osaluse-edendamisel1.pdf
- Rämmer, A. (2011). Noorte motivatsioon noorsootöös osalemiseks ja nende hoiakud noorsootöö suhtes. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, *Noorteseire aastaraamat 2011. Noored ja noorsootöö* (lk 55–69). Loetud aadressil http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlsHOgZmIjsyMDEyLzA1LzE3LzA5XzU2XzA4XzQ0MF9OU0FfMjAxMV9sb3BsaWtfcGFyYW5kYXR1ZC5wZGY/09_56_08_440_NSA_2011_loplik_parandatud.pdf
- SALTO Inclusion Resource Centre. (2014). *Inclusion A to Z: A compass to International inclusion projects*. Retrieved from <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3141/InclusionAtoZ.pdf>
- Selliõ, R. (2017). *Osalus noorsootöös. Haridus- ja Teadusministeeriumi aastaanalüüs*. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/eesti_noorte_osalemine_noorsootoot.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2013). *Aktiivsena vananemise arengukava 2013–2020*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Eakatele/aktiivsena_vanane_mise_arengukava_2013-2020.pdf

- Streimann, K., Kurbatova, A., Kuus, M., Hristojeva, J., Rao, E. M., & Härm, T. (2013). Uimastid. Tervise Arengu Instituut, *Räägime tervisest –Juhendmaterjal noorsootöötajale* (lk 59–84).https://intra.tai.ee/images/prints/documents/138676835439_raagime_tervises_t%20PDF.pdf
- Taru, M., Reiska, E., & Nimmerfeld, G. (2010). *Tallinna noorte osalemine noorsootöös. Koolinoorte ja lapsevanemate arvamus*. Loetud aadressil <https://www.tallinn.ee/est/g6143s52799>
- Taru, M. (2013). Noorsootöö hindamise pidepunkte. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, *Noorteseire aastaraamat 2013. Noorsootöö tulemlikkuse hindamine* (lk 35–48). Loetud aadressil http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSHOgZmIkEyMDE0LzA5LzEwLzE1XzA5XzA3XzY1M19Ob29ydGVzZWlyZV9hYXN0YXJhYW1hdDIwMTNmaw5hbC5wZGY/15_09_07_653_Noorteseire_aastaraamat2013final.pdf
- Taru, M. (2013). *Information template on social inclusion of young people Estonia*. Retrieved from <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/7110690/Social-Inclusion-Estonia-2013.pdf/08c78476-8e05-4bd3-aa4c-df245a611b6d>
- Taru, M., Pilve, V., & Kaasik, P. (2015). *Noorsootöö Eestis. 19 sajandi keskpaigast kuni 21.sajandi esimese kümnendi lõpuni. Ajalooline ülevaade*. Loetud aadressil <https://www.entk.ee/sites/default/files/Noorsootoo%20Eestis.pdf>
- Taru, M. (2010). Youth work in Tallinn: the positive impact on young people. *Studies of Transition States and Societies*, 2(2), 87–97. Retrieved from <http://publications.tlu.ee/index.php/stss/article/view/66/56>
- The Gallup Organization. (2007). *Young Europeans: A survey among young people aged between 15-30 in the European Union. Analytical Report*. Retrived from http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_202_en.pdf
- Van de Walle, T., Coussee, F., & Bouverne-De Bie, M. (2011). Social exclusion and youth work - from the surface to the depths of an educational practice. *Journal of Youth Studies* , 14(2), 219 –231. doi: 10.1080/13676261.2010.506534
- Verschelden, F. Coussée, T. Van de Walle, & H. Williamson (2009), The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today. In P. Mairesse

(ed.), *Youth work and policy at European level* (pp. 11–16). Retrieved from

<http://pjp->

[eu.coe.int/documents/1017981/3084932/History_of_youth_policy_text.pdf/ad51](http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084932/History_of_youth_policy_text.pdf/ad51)

[2916-c671-43e6-8ae6-d2919326e676](http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/3084932/History_of_youth_policy_text.pdf/ad512916-c671-43e6-8ae6-d2919326e676)

Väli, M. (2013). Riigikogu Kantselei õigus-ja analüüsiosakond teemal huviharidus.

Teemaleht, 14. Loetud aadressil <http://www.riigikogu.ee/doc.php?176407>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.

Loetud

aadressil

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

Lisa 1. Küsimustik noortele

Küsitlus noorte osalusest ja kaasatusest noorsootöös Mulgi vallas

Lugupeetud vastaja!

Olen Kertu Mölder, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži 3. aasta üliõpilane. Soovin, et oleksid osaline minu lõputöö valmimisel, mille eesmärk on hinnata 12-18. aastaste noorte osalust ja kaasatust noorsootöös Mulgi vallas. Sinu vastused ja ettepanekud aitavad arendada noorsootööd Mulgi vallas veelgi paremaks. Lõputöö tulemused esitatakse Abja Noortekeskusele, Karksi-Nuia Noortekeskusele ja Mõisaküla Noortekeskusele.

Selleks palun täita Sul järgnev ankeet. Ankeet on anonüümne. Küsimustele vastamiseks kulub umbes 10 min.

1. Sugu:

- ☐ Mees
- ☐ Naine

2. Mis on sinu vanus?

3. Millises koolis Sa käid?

- ☐ August Kitzbergi nimelises Gümnaasium
- ☐ Abja Gümnaasium
- ☐ Halliste Põhikool
- ☐ Mõisaküla Kool

4. Oled sa teadlik, et sul on võimalus avaldada oma arvamust noortekeskuste vaba aja veetmise kohta?

- ☐ Jah
- ☐ Ei

5. Kuidas on sinu käes küsitud arvamust noorsootöö korraldamise kohta?

- ☐ Minu arvamust küsitakse iga kord
- ☐ Minu arvamust küsitakse mõnikord
- ☐ Minu arvamust ei ole küsitud

6. Millistel teemadel saad Sina enda arvamust avaldada kodus

- ☐ Trennide ja ringide valikul

- Mida oma vaba ajaga teha
- Kuidas tuba sisustada
- Milliseid riideid kanda
- Mida süüa teha
- Millises koolis käia
- Pere puhkuse planeerimisel
- Reeglite kehtestamisel
- Muu

7. Kui oluline on see, et noor on ära kuulatud noorsootöötajate poolt ja tema arvamust arvesse võetud? Palun põhjenda

- On väga oluline
- On oluline, kuid noore arvamust ei pea arvesse võtma
- Ei ole oluline
- Põhjendus:

8. Kui sageli ja millistes Sind puudatavates otsustes ja küsimustes Sina saad kaasa rääkida?

- Saan iga kord kaasa rääkida mind puudatavates otsustes
- Saan mõnikord kaasa rääkida mind puudatavates otsustes
- Ei saa kaasa rääkida mind puudatavates otsustes
- Kommentaar:

9. Kui tihti külastad noortekeskust?

- Ei külasta
- 1 kord nädalas
- 2 ja rohkem kordi nädalas
- Iga päev külastan

10. Kui ei külasta siis miks ei külasta?

- Suur valik huviringe, mille vahel ei oska valida
- Suur koolikoormus, ei jõua lisaks sellele noortekeskust külastada
- Ei tea, milliste huviringide vahel valida on, väike informeeritus

11. Millistel eesmärkidel külastasid aasta 2017 jooksul Mulgi valla noortekeskuseid?

- Soov veeta vaba aega koos sõpradega
- Huviring või huvikool toimus noortekeskuses
- Soov kogeda uusi kogemusi
- Soov tutvuda uute inimestega
- Soov omandada teadmisi ja oskusi
- Soov arendada iseloomu omadusi
- Soov osaleda projektis
- Muu:

12. Millistest huviringidest Mulgi valla piirkonnas oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?

13. Milliste huvikoolide tööst Mulgi valla piirkonnas oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?

- Spordikool
- Muusikakool
- Kunstikool
- Ei võtnud osa huvikoolide tööst
- Muu:

14. Millised huviringid/huvikoolid Mulgi vallas ei ole Sinu jaoks kutsuvad ja miks?

15. Millistest noortele mõeldud üritustest oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?

16. Kui sageli oled osa võtnud noortele mõeldud üritustest viimase 2017.aasta jooksul?

- Ei ole osa võtnud
- 2 ja rohkem kordi
- Rohkem kui 5 korda
- Olen osalenud igal üritusel

17. Kus kohast saad infot võimalike ürituste kohta?

- Koolist
- Noortekeskusest
- Noortekeskuse kodulehelt
- Valla lehest
- Sõpradelt
- Facebook
- Muu:

18. Millistesse tegevustesse on sind kaasanud noortekeskuse töötajad 2017.aasta jooksul?

19. Kui oled midagi algatanud noortekeskuses siis mida oled algatanud?

20. Kas ja millistes noortele mõeldud ühendustest oled osa võtnud 2017.aasta jooksul?

- Ei ole osalenud üheski ühenduses
- Noorkotkad/kodutütred
- Erakonna noortekogu
- Muu:

21. Millised kokkupuuted on sul olnud 2017.aasta jooksul osaluskogude, õpilasesinduste või muu osalusvõimalustega?

- Osalenud osaluskohvikus
- Üritusi korraldanud
- Olnud osaluskogu/aktiivgrupi liige

- Olnud õpilasesinduse liige
- Ei ole olnud kokkupuuteid osalemisega
- Muu:

22. Milliseid isiku omadusi või oskusi oled omandanud noortekeskuses 2017.aasta jooksul?

- Positiivne enesehinnang
- Suurem eneseteadvus
- Koostööoskus
- Juhtimisoskus
- Noortekeskuse tegevustes osalemine ei ole arendanud minu iseloomuomadusi ja oskusi
- Muu:

23. Kuidas mulgi valla poolt pakutavad vaba aja tegevused ja kohad rahuldavad noorte vajadusi?

- Rahuldavad täielikult
- Rahuldavad pooleldi
- Ei rahulda

24. Millega Sulle meeldiks tegeleda, mida noortekeskus ei paku?

25. Oled Sa end tundnud tõrjutuna eakaaslaste poolt?

- Jah
- Ei

26. Kas Sul on inimesi, kelle poole pöörduda, kui sul on mure? Kui jah, siis kelle poole pöördute?

- Ei
- Jah
- Kommentaar:

Lisa 2. Intervjuu poolstruktureeritud küsimused

1. Milline on Teie haridustase? Kus olete omandanud teadmised noorsootööst?
2. Mis on Teie arvates avatud noorsootöö ja selle eesmärk?
3. Kes on ..... noortekeskuse külastavuse poolest suurim sihtrühm?
4. Mis eristab mitteformaalset haridust formaalsest haridusest ja mida mitteformaalne haridus noorele annab?
5. Kas leiate, et .... noortekeskuses on noortele piisavat palju vaba aja tegevusi, et iga noor saaks end arendada läbi noorsootöö tegevuste?
6. Millega noored .... noortekeskuses kõige rohkem tegelevad?
7. Millised omadused peavad noorsootöötajal olema?
8. Millisel määral noori kaasatakse osalema noorsootöösse .... noortekeskuses?
9. Kas ja millistest oskustest ja teadmistest Teie asutuse noorsootöötajatel puudu jääb, et arendada noorsootööd veelgi täiuslikumaks?
10. Millised on Teie arvates põhjused, miks mõned noored noorsootöös ei osale ning kuidas te kaasate mitte osalevaid noori?
11. Milline näeb välja Teie tavaline tööpäev?
12. Millised oskused noor omandab, kui ta osaleb noorsootöös?
13. Mida ..... noortekeskus teeb sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks?
14. Kuidas loote kontakti tõrjutud noorega ja kuidas kaasate teda noorsootöösse?

SUMMARY

YOUTH PARTICIPATION AND INCLUSION IN YOUTH WORK IN MULGI MUNICIPALITY

Kertu Mölder

Youth participation in society is necessary. It is important that young people find opportunities for self-realization beyond formal education, where the opportunities remain little. This work will focus on youth work, in other words, the participation of non-formal learning. Consequently, the research problem is that the involvement of young people in youth work is small, because young adults themselves are not motivated to initiate anything at the youth centre. They come along with the ideas that have been proposed, but do not want to start or organize anything by themselves.

The aim of this thesis was to analyse youth participation and involvement in the youth work in the Mulgi municipality and on the basis of the results obtained, to make proposals to the Abja Youth Centre, the Karksi-Nuia Youth Centre, and the Mõisaküla Youth Centre, to improve youth work.

To achieve the aim of the research, the author formulated the following research question: How do the young people of Mulgi municipality participate in youth work?

This thesis consists of two parts: the theoretical and the empirical part. In the theoretical part a review of the nature of youth work in Europe was given. The thesis also deals with youth work in Estonian and youth policy. It was the participation and involvement of young people in decision-making processes, as well as social exclusion and inclusion. The empirical side of the thesis focuses on the youth work in Mulgi municipality and on the basis of the study and its results.

Youth work as non-formal learning contributes to the development of young personality through schools, homes, media and youth themselves. A young person will have the opportunity to acquire experience and skills to make conscious choices in their life and to cope with everyday life.

Participation in several communities have a positive impact on the development of young people, which motivates teenagers and is self-sufficient, develops conscientiousness and openness to experience. The more meaningful a non-academic activity is for a young person, the more it affects young people's development and future prospects. Youth work, along with other institutions, contributes to the development of young people by improving skills, values, attitudes, behaviour patterns and habits.

The author used a combination of qualitative-quantitative research to collect data. Data was collected in the questionnaire as well as in semi-structured interviews. The questionnaire was aimed at young people of the 12 to 18 years old, and semi-structured interview was carried out with five Mulgi municipality youth workers. A total of 84 responses were collected to the questionnaire.

According to the results of the study, it can be argued that young adults are aware that they have opportunity to express their opinion on the leisure of the youth centre. The latest argument accepts 61 young adults. 23 young people state that they are not aware of this possibility. By asking for an opinion, 40 young adults think they are involved in the organisation of youth work and 38 teenagers claim they will not be asked for their opinions on the organisation of youth work.

Contrary to the opinion of young people, who stated that they would not be involved in organising the work of the youth centre, youth labour experts would suggest that young adults be included in the idea of offering ideas and they will be performed in cooperation with teenagers. Taking into account the opinions of young and young workers, it can be claimed that few young people are knowingly involved in the organisation of youth work or are not really involved

The Mulgi municipality youth centers are visiting young people in a different age. Asking the opinion of young workers then the biggest target group of Abja Youth Centre is 7-15 years, in the Karksi-Nuia Youth Center 7-19, in Mõisaküla 7-16 years and Halliste and Kaarli area 7-15 years. Older young people, who are 19 and older often do not consider youth workers in the youth center due to high school burdens and lack of time, as well as due to lack of activities.

Young people were also asked why they did not want to visit the youth centre. Twenty-four young adults claim they have a high school burden. 33 teenagers bring about the lack of action in the field, lack of time, personal causes, and so on. Youth workers bring out the cause of non-participants the virtual world, the time span, the exclusion of peers. Compared to the reasons given by youth workers and the causes of young people, it can be concluded that the main reason for not attending a youth center is a high school load and lack of time.

Studies resulted in the highest visits to the youth centre with friends, together with the lateness of the period, which young people have overwhelmingly attached to the importance of young adults. It may be pointed out that 36 teenagers have participated in events and/or projects twice and more. However, it is also important to point out that 30 teenagers have not taken part in any attempt and/or project.

In the responses to the study, where it was examined whether young people were involved in the activities of the youth centre, 54 teenagers were not included in the activities of the youth centre. There are young adults who do not know whether they are involved and in what actions and there are young people who can point out what they have been involved in specifically. Young adults are not very enthusiastic about starting themselves because 21 young adults point out that they have not initiated anything. According to youth workers, they try to involve teenagers in many different activities and processes, whether they initiate something and conduct or participate in events, using a personal appeal. Youth workers point out that teenagers are good providers of ideas, but they do not want to go to the end of the idea.

The aim of research has been met. To improve the participation and involvement of young people in the youth work programme author suggest that youth workers could involve more young adults in youth work and in its activities, encourage teenagers to participate in stakeholders/interest schools, motivate young people to participate more and also initiate events/projects, provide desired interest circles and interest activities as a result of study by young adults.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kertu Mölder,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Noorte osalus ja kaasamine noorsootöösse Mulgi valla näitel“ mille juhendaja on Anu Aunapuu.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 16.05.2018